

АЛТЫН АСТЫҚ

4 қыркүйек - сентябрь 2023 год

eginredaksiya.kz

№ 32 (518)

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы

Құрметті отандастар!
Қадірлі депутаттар және Үкімет мүшелері!

Қазақстан Республикасы Конституциясының 59-шы бабына сәйкес VIII шақырылымдағы Парламенттің екінші сессиясын ашық деп жариялаймын.

Құрметті депутаттар!

Баршаңызды кезекті сессияның ашылуымен құттықтаймын! Жауапты қызметтеріңізге табыс тілеймін!

Көктемдегі сайлаудан кейін Парламенттегі саяси партиялардың қатары көбейді. Депутаттар құрамы айтарлықтай өзгерді. Саяси партиялардың фракциялары, бір мандатты округтан сайланған депутаттар да жұмысқа белсене кірісті. Олар көптеген заң жобасына бастамашылық етіп, өзекті мәселелерді батыл көтере бастады.

Депутаттарымыз жазда да көп жұмыс атқарды. Небәрі екі айда 1200-ден астам елді мекенді аралап, сайлаушылармен кездесті, тұрғындардың тыныс-тіршілігімен танысты.

Мен баршаңызға табысты қызметтеріңіз үшін шынайы ризашылығымды білдіремін. Жаңа сессияда жұмыс қарқыны бұдан да жоғары болады деп ойлаймын.

Құрметті отандастар!

Баршаңызға мәлім, мен жыл сайын халыққа Жолдауымды Парламент сессиясының ашылуында жариялаймын. Бүгінде бұл жақсы дәстүрге айналды. Мұның айрықша мәні бар.

Себебі дәл осы сәтте және дәл осы жерде билік тармақтарының барлық өкілдері бас қосады. Алдағы орта мерзімдік жұмыстың бағыт-бағдары айқындалады. Нақты тапсырмалар беріледі, жаңа міндеттер жүктеледі. Парламент, Үкімет және басқа да құзырлы органдар тың қарқынмен іске кіріседі. Бір сөзбен айтсақ, мемлекеттік аппараттың үйлесімді әрі тиімді жұмыс істеуі үшін бұл іс-шара өте маңызды. Бүгінде менің бастамаларымның басым көпшілігі жүзеге асты. Бірқатар жұмыс жалғасып жатыр. Осы орайда халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер еткен кейбір шараларды атап өткім келеді. Мысалы, 2020 жылдан бері мұғалімдердің жалақысы екі есе өсті. Дәрігерлердің айлығы да айтарлықтай көбейді. Қазір олардың табысы еліміздегі орташа жалақыдан әлдеқайда жоғары. Жұртқа зейнетақы жинағының бір бөлігін пайдалану мүмкіндігі берілді. Миллионға жуық адам осы жобаның игілігін көрді – тұрғын үй мәселесін шешіп, баспаналы болды. «Жайлы мектеп» жобасы аясында 400-ге жуық мектеп салынады. Қазір ауылдық жерде 300-ден астам денсаулық сақтау нысаны салынып жатыр. «Ұлттық қор – балаларға» жобасы қолға алынды. Соның арқасында жаңа жылдан бастап балалардың есепшотына қаражат түсе бастайды. Игерілмей жатқан немесе заңсыз берілген 8 миллион гектар жер мемлекет меншігіне қайтарылды.

Мен нақты іске асқан шаралардың бір бөлігін ғана атап өттім. Шын мәнінде, көп жұмыс атқарылды, болашақта да өз жалғасын табады.

Өздеріңізге мәлім, былтырдан бері елімізде ауқымды саяси жаңғыру жұмыстары жүргізілді. Небәрі бір жарым жылдың ішінде көптеген өзгеріс жасалды. Оған баршаңыз күй болдыңыздар, реформаны жүзеге асыру үшін белсенді түрде жұмыс істедіңіздер.

Қолға алған шаралар нәтижесінде билік тармақтары арасында тиімді тепе-теңдік орнады. Басқару жүйесі ықпалды Парламенті бар Президенттік республика үлгісіне көшті. Елімізде «күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» тұжырымдамасы барынша орнықты. «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» қағидатын нақты іске асыруымыз қажет. Бұл жерде Парламенттің рөлі ерекше.

Адам құқығын қорғау саласында маңызды қадамдар жасалды. Әділдікті және заң үстемдігін орнату үшін ауқымды жұмыс жүргізіліп жатыр. Шешім қабылдау үдерісіне азаматтардың қатысу мүмкіндігі артты. Қоғамның саяси мәдениеті мүлде жаңа сипатқа ие болды.

Алайда нағыз дамыған ел боламыз десек, саяси реформалармен шектеліп қалмауымыз керек. Осы жұмысты түбегейлі және жан-жақты әлеуметтік-экономикалық реформаға ұштастыру қажет. Қазір әлемде геосаяси ахуал ұшығып тұр. Соған қарамастан, ел экономикасының негізгі бағыттары бойынша көрсеткіштер өсті.

Быттыр Қазақстанның ішкі жалпы өнімі 104 триллион теңге болды. Елімізге 28 миллиард доллар тікелей шетел инвестициясы тартылды. Бұл – рекордтық көрсеткіш. Сыртқы сауда-саттық бұрын болмаған деңгейге, яғни 136 миллиард долларға жетті. Оның 84 миллиарды – экспорт. Сыртқы қорымыз 100 миллиард долларға жуықтады. Бұл, ең алдымен, экономикалық тұрақтылығымыздың аса маңызды кепілі екені сөзсіз. Өрине, басқа елдер де қарап отырған жоқ, олар да алға қарай ұмтылып, дамуда. Бір сөзбен айтқанда, жаһандық экономика және халықаралық еңбек нарығы түбегейлі өзгеруде. Технологиялық бәсеке қызып тұр. Барлық жерде ресурстар үшін талас жүріп жатыр. Климаттың өзгеруі, азық-түлік қауіпсіздігі және демографиялық тұрғыдан орнықты даму ең өзекті мәселеге айналды. Бір сөзбен айтқанда, адамзат тарихында бұрын-соңды болмаған сын-қатерлер мен түбегейлі өзгерістер дәуірі басталды.

Осындай аса маңызды шақта зор экономикалық серпіліс жасауға еліміздің толық мүмкіндігі бар. Ол үшін біз біртіндеп жаңа экономикалық үлгіге өтуіміз керек. Бұл жұмысты батыл жүргізуіміз қажет. Басты мақсат – қағаз жүзіндегі биік жетістіктерге қол жеткізу емес, шын мәнінде халықтың тұрмыс сапасын жақсарту болуға

тиіс.

Әділдік, инклюзивтік және үнемшілдік жаңа экономикалық бағдарымыздың өзегіне айналады.

Қазақстанның экономикалық дамуының жаңа парадигмасы еліміздің бәсекелік артықшылықтарын тиімді пайдалануға және өндіріс саласындағы еңбек, капитал, ресурстар, технология сияқты негізгі факторлардың әлеуетін барынша ашуға негізделеді. Жаңа экономикалық саясатта жүзеге асуы екіталай. Сондықтан ұзақ мерзімді мақсат қоюға болмайды. Осы Жолдауда айтылатын міндеттің бәрі үш жылдың ішінде орындалуға тиіс. Ал аса күрделі міндеттерді жүзеге асыру үшін нақты мерзім бекітіледі.

Енді экономиканың құрылымына қатысты реформаның негізгі тұстарына тоқталайын.

Қазіргі ең басты міндет – еліміздің мықты өнеркәсіптік негізін қалыптастыру және экономикамыз өзімізді толық қамтамасыз ете алатын жағдайға жету. Сондықтан өңдеу саласын жедел дамытуға баса мән беруіміз қажет.

Біз ел тағдыры үшін айрықша мәні бар бірқатар жобаны жүзеге асыруымыз керек. Экономиканы әртарапандыру бұрынғыдан да маңызды міндетке айналуға тиіс.

Бұл ретте металды терең өңдеу, мұнай-газ және көмір химиясы, ауыр машина жасау, уранды конверсиялау және байыту, автобөлшектер және тыңайтқыштар шығару сияқты бағыттарға айрықша назар аударған жөн. Басқаша айтсақ, жоғары деңгейде өңделген өнім шығаратын кластер құру керек.

Еліміздің туристік әлеуетін де пайдалану керек. Туризм осындай серпінді жобалар қатарында болуға тиіс. Өкінішке қарай, осы маңызды саладағы жұмыс дұрыс атқарылмай жатыр, еліміз басқа мемлекеттермен салыстырғанда артта қалып келеді.

Жалпы, кемінде 15 ірі жобадан тұратын нақты тізім дайындалуға тиіс. Осы салада бұрын болған қателіктерді қайталауға болмайды.

Жобаларды тиімді қолдау шараларын және оларды орындау мерзімдерін нақты айқындау керек. Оны іске асыруға шетел инвесторларын және еліміздің бизнес өкілдерін барынша тартқан жөн. Жұмысқа өзіміздің шикізатты, тауарлар мен кадрларды, басқаша айтқанда, барлық ішкі мүмкіндіктерімізді пайдалану қажет.

Біз жаңа өнеркәсіп саясаты арқылы жаңаша даму үлгісіне көшуге тиіспіз.

Мемлекет ірі кәсіпорындармен бірлесіп, өндірістің барлық сатысы өз елімізде болуын қамтамасыз етуі керек. Ол үшін өндіріс саласын реттейтін және ынталандыратын түрлі тәсілдерді қолдану қажет. Өңдеу өнеркәсібі шикізатты көңілге қонымды бағамен жеткілікті көлемде алуы керек.

Сонымен бірге реттелетін сатып алу кезіндегі өз тауарларымыздың үлесін арттыру және офтейк жүйесін толық іске қосу қажет. Еліміздегі өнім өндірушілермен жасалатын офтейк келісім-шарттардың үлесін кемінде 10 пайызға жеткізу керек. Бұл – жыл сайын 2 триллион теңге деген сөз.

Мен былтыр қолданыстағы жүйенің бітпейтін дау-дамай, жұмыстың ұзақ мерзім, ашық еместігі сияқты

түйткілді мәселелерін шешу үшін жаңа мемлекеттік сатып алу жүйесін енгізуді тапсырдым. Үкімет жаңа заң жобасын әзірледі. Бұл құжат бюджет қаржысын үнемдеп әрі есеп бере отырып жұмсауға септігін тигізуі керек.

Бір жағынан жаңа жүйе еліміздің кәсіпкерлеріне одан әрі қолдау көрсетілуін және ең бастысы, қордаланған мәселелердің бюджеттен қаржыландыру арқылы шұғыл шешілуін қамтамасыз етуге тиіс.

Сатып алу үдерісі оңтайланып, қысқартылады, «баға емес, сапа» қағидатына басымдық беріледі, яғни, демпингке тиімді тосқауыл қойылады және үдерістер толық автоматтандырылады. Мемлекеттік сатып алу жүйесіне алғаш рет «басынан бақайшағына дейін» жасау тәсілі енгізіледі.

Жұмыстың ашық болуын арыз-шағымдарды қараудың жаңа тәсілін қолдану және қоғамдық мониторинг институтын енгізу арқылы қамтамасыз еткен жөн. Соның нәтижесінде алдағы үш жылдың ішінде реттелетін сатып алу саласындағы жергілікті өнімдер мен қызметтердің үлесі кемінде 60 пайызға жетуге тиіс. Қазір көптеген елдер ішкі нарықты қорғау шараларын белсенді қолданады. Дамыған мемлекеттердің өзі протекционистік өнеркәсіп саясатына көшті. Дүниежүзілік сауда ұйымының бағалауынша, біздің елдегі ішкі нарықты қорғау деңгейі төмен, небәрі 128 тарифтік емес шара. Сондықтан біз сауда-саттық саясатында жаңа әрі батыл қадам жасауымыз керек. Мемлекет отандық өнім өндірушілерді қорғауға міндетті. Бұл – біздің экономикамыз өзгелер үшін жабық деген сөз емес. Экономикамыз басқа елдерге әрдайым ашық болуға тиіс. Бірақ ұлттық бизнестің мүддесін қорғау керек.

Қазақстанда кен өндіру өнеркәсібі жақсы дамығаны баршаңызға белгілі. Осы сала ұлттық экономиканың өсімін қамтамасыз ететін сенімді табыс көзі болып келеді. Болашақта да солай болуға тиіс. Көптеген металдың әлемдік нарықтағы бағасы бұрын-соңды болмаған деңгейге жетті. Соған қарамастан ірі өндіріс орындарына жақын тұратын жұрттың наразылығы күшейіп барады. Олар экология нашарлап, денсаулыққа зиян келтіріп жатқанын айтып, шағымдануда. Жұмысшылардың өндірісте мертігуі және қазаға ұшырауы көп болып кетті. Үкімет кәсіпорындардың технологиялық және экологиялық ахуалын, денсаулық сақтау жүйесін жақсарту үшін батыл шаралар қабылдауы қажет. Сондықтан ірі өндіріс кәсіпорындары 5 жыл сайын технологиялық және экологиялық аудит жасауы керек. Бұл талап инфрақұрылым саласындағы кәсіпорындарға да қойылуға тиіс. Геологиялық барлау ісі айрықша назар аударуды қажет етеді. Еліміздің минералды шикізат базасын толықтыру үшін 2018 жылы тау-кен саласын басқару мәселесіне қатысты жаңа заңдар қабылданды. Бірақ заң талаптары толық орындалмай жатыр. Соның салдарынан табиғи ресурсқа қанша бай болсақ та, көптен бері ауыз толтырып айтатын геологиялық жаңалық ашылған жоқ. Ахуалды дереу өзгерту керек. Тау-кен саласын басқару жүйесін жуық арада жаңғырту қажет. Көптеген елде бұл саланы негізінен жеке компаниялар алға сүйрейді. Сондықтан ірі көлемде жеке инвестицияларды тарту осы саланың әлеуетін ашуға барынша көмектеседі.

Ол үшін салық және реттеу шарттары өзгеріске икемді болуы керек. Өз қаржысына геологиялық зерттеу жүргізген инвестордың жер қойнауын пайдалану кезінде басым құқыққа ие болуын қамтамасыз еткен жөн. Жобаларды келісуге қажетті рәсімдер мен оның мерзімін кешенді мемлекеттік сараптама жасау және толық цифрландыру тәсілін енгізу арқылы екі есе азайту керек. Қазір еліміздің 1,5 миллион шаршы шақырым аумағына геологиялық және геофизикалық барлау жасалған. Үкіметтің міндеті – 2026 жылға қарай оның көлемін кемінде 2 миллион 200 мыңға жеткізу. «Жаңа заманның мұнайына» айналған сирек және жерде сирек кездесетін металл кеніштерін игеру басты бағыттың бірі болуы керек. Өзінің осы саладағы әлеуетін аша алған елдер келешекте бүкіл әлемнің технологиялық даму бағдарын айқындайтын болады. Біз жыл соңына дейін саланы дамытуға қатысты нақты ұстанымымызды анықтап алуға тиіспіз. Өңдеу өнеркәсібін қолдау үшін шетелдің және еліміздің инвесторларын бастапқы үш жылда салықтан және басқа да міндетті төлемдерден босатқан жөн. Бұл – өңдеу индустриясына айтарлықтай серпін беруге арналған өте маңызды шара.

Тағы бір маңызды мәселе – қорғаныс-өнеркәсіп кешенін жан-жақты нығайту. Бұл сала дамыған елдердің ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету ісінде басты рөл атқарады.

Осы орайда импортқа тәуелділікті азайтуға мүмкіндік беретін, жергілікті өнім үлесі жоғары өндіріс кешенін құру – аса маңызды міндет.

Біздің армиямыз жоғары технологиялы қару-жарақпен және әскери техникамен, соның ішінде бронды техникамен, ұшқышсыз басқарылатын ұшу аппараттарымен, қазіргі заманғы атыс қаруларымен

жабдықталуға тиіс.

Техниканы шұғыл жөндейтін өндіріс орындарының қуатын арттырып, отандық кәсіпорындарға барынша қолдау көрсеткен жөн. Бізде оған қажетті материалдық-техникалық база, білік пен тәжірибе және мамандар бар. Тек оларға құзырлы мекемелердің тапсырысы керек.

Заманауи технология трансфертін жасау және жаңа өндірістер ашу жұмысын жалғастырып жөн.

Арнаулы қорғаныс-өнеркәсіп кешенін дамыту қоры арқылы өз кәсіпорындарымызға тікелей қаржылық қолдау көрсетіледі.

Алдымызда тағы бір өте маңызды міндет тұр. Біз агроөнеркәсіп кешенінде нақты серпіліс жасауымыз керек. Ауыл шаруашылығы саласының әлеуеті орасан зор. Бірақ біз қолда бар мүмкіндіктерді әлі де толық пайдаланбай отырмыз.

Қазақстанның айналасында өнім өткізетін өте үлкен нарықтар бар. Онда сапалы азық-түлік өнімдері тапшы. Қазақстанның стратегиялық мақсаты – Еуразия құрлығындағы басты аграрлық орталықтың біріне айналу. Осы мақсатқа қол жеткіземіз десек, ең алдымен, өнімді жоғары деңгейде өңдеуге көшуіміз қажет. Онсыз болмайды. Біз алдағы үш жыл ішінде агроөнеркәсіптегі өңделген өнім үлесін 70 пайызға жеткізуіміз керек. Бұл – нақты міндет. Жұртты өнім өңдеуге ынталандыру керек. Ол үшін салық саясатын қайта қарау қажет.

Бұл салада ірі компаниялар көбірек болса, нақты серпіліс жасауға болады. Біз экспортты ұлғайта отырып, ішкі нарықты да ұстап тұруымыз керек. Сондықтан елімізге сапалы өнімді қажетті көлемде тұрақты ұсына алатын кәсіпорындар қажет. Отандық агрофирмалардың ірі компаниялар қатарына кіргені жөн болар еді. Сондай-ақ өзара тиімді шарттарды ұсынып, бұл жұмысқа халықаралық корпорацияларды белсенді түрде тарту керек.

Ет, сүт, астық өнімдерін терең өңдеу және өндірістік жылыжай шаруашылықтарын дамыту сияқты біз үшін болашағы зор бағыттарға басымдық берген абзал. Сонымен бірге өз еліміздегі ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының әлеуетін кәсіпорындардан жөн. Осы ретте 100-ден астам ірі сүт-тауар фермасы салынып жатқан Солтүстік Қазақстан облысының жетістіктері көпке үлгі. Шаруалардың тәжірибесі мол, жем-шөп қоры да жеткілікті. Оған қоса байыпты қолдау шаралары қолға алынған. Осының бәрі тұтаса келе тәп-тәуір нәтиже беріп отыр. Құс фабрикаларын, көкөніс қоймаларын, ет өнімдерін шығаратын кәсіпорындар салған кезде осы тәжірибені басшылыққа алу керек.

Ауыл-аймақты дамыту үшін шағын шаруашылықтарды қолдау өте маңызды. «Ауыл аманаты» бағдарламасының елге қажет екені айқын көрінді. Оның келесі кезеңінде жеңілдетілген несиелер берумен шектеліп қалмау керек. Жеке қосалқы шаруашылық иелері өзара бірігуі қажет. Осыған қажетті жағдай жасалуы керек. Машина-трактор паркінің әбден ескіріп, тозуы – күрделі мәселеге айналды. Қазір ауыл шаруашылығы техникасының 80 пайызы тозып тұр. Сондықтан жыл сайын оның 8-10 пайызын жаңартып отыру қажет. Бұл ретте еліміздегі техника өндірушілер мен шаруалардың да мүддесін ескерген абзал.

Қазір жаһандық бәсеке күшейіп тұр, тауар нарығында өзгеріс бар. Мұндай жағдайда өнім өткізу саясатына ерекше мән беруіміз керек. Жылдар бойы қалыптасқан ішкі және сыртқы нарықтағы орнымызды сақтап қалу айрықша маңызды. Үкіметтің алдында сыртқа шығарылатын өнім нарығының ауқымын жоспарлы түрде кеңейту міндеті тұр. Қазақстанның тауарларын шетелге таныту және шығару үшін тиісті шаралар қабылдаған жөн.

Қазіргі ауыл шаруашылығы – жоғары технологиялы сала. Мұны білесіздер. Шаруаларды жер жағдайы немесе ауа райы емес, инновациялық амал-тәсілдер табысқа жеткізеді. Заманауи ғылымға сүйенбесе, ауыл шаруашылығы жай тоқырауға емес, құрдымға кетеді. Агроғылымды дамыту және ең бастысы, оны ауыл шаруашылығында іс жүзінде қолдану үшін шаралар қабылдау қажет. Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығын зерттеу ісінің барлық сатысын қамтитын агротехнология хабына айналдыру керек. Сондай-ақ шетелдің танымал агро-ғылыми орталықтарымен толыққанды ғылыми-тәжірибелік ынтымақтастық орнату керек. Біз жеке ғылыми-технологиялық бастамаларды қолдаймыз. Білім беру бағдарламаларын ауыл шаруашылығы талаптарына бейімдейміз.

Егін шаруашылығында маңызды реформа жасайтын кез келді. Егіс түрлерін көбейтуіміз керек. Сондай-ақ көбірек пайда әкелетін дақылдар еккен жөн. Суды көп қажет ететін егіс алқабын біртіндеп азайтып, бір ғана дақыл түрін егуді шектеу қажет. Диқандарды жергілікті тұқыммен қамтамасыз ету маңызды. Сонымен қатар жаңа сұрыптарды шығарып, оны өсіру мәселесін шешкен жөн.

Мемлекеттің баға реттеу мәселесіне шектен тыс

араласуы агроөнеркәсіп кешенін өркендетуге айтарлықтай кедергі келтіріп отыр. Бұл мәселені де шешу керек.

Азық-түлік келісім-шарт корпорациясы ахуалды тұрақтандыру ісінде қазіргіден де маңызды рөл атқаруға тиіс. Бұл мекеме қажет кезде интервенция жасап, бағаның өсімін тежеп отырады. Азық-түлік корпорациясы нарықтағы жекеменшік иелерінің ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіретін, оны сақтайтын және сататын толыққанды желі құруына жәрдемдесуге тиіс.

Келесі мәселе. Өткен қыста еліміздің жылу электр станцияларында қайта-қайта апат болды. Бұл жағдай жылдар бойы шешілмеген мәселенің бетін ашып берді. Инфрақұрылымның әбден тозуы халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер етеді. Индустрияландыру қарқынын да тежейді. Яғни, инфрақұрылымды жаңғыртпасақ, жаңа экономикалық үлгіге көшу мүмкін емес.

Үкімет жаңа инфрақұрылымдық жоспарда осы саладағы барлық түйткілді ашық көрсетіп, оны шешу жолдарын анықтауға тиіс.

Энергетикалық қауіпсіздік мәселесін де шешу қажет. Бұл салада қолдан келгенше өз ресурстарымызға арқа сүйеген абзал. Басты міндет электр энергетикасы саласына жүктеледі. Алдағы 5 жылда кемінде 14 гигаваттық жаңа электр қуаты іске қосылады. Биыл Екібастұздағы бірінші ГРЭС-тің бірінші блогын қайта құру жұмыстары аяқталды. Бұрын ешқашан толық қуатын пайдаланып көрмеген станцияның 8 блогы түгел жұмыс істейтін болады. Қазір екінші ГРЭС-ті кеңейту жобасы жүзеге асырылып жатыр, үшінші ГРЭС-тің құрылысы басталады.

Түптеп келгенде, Қазақстан электр қуатын басқа жақтан алмауға тиіс, яғни көршілес елдерге тәуелді болмауы керек. Біздің қазіргі ахуалымыз мәз емес. Бұл – ең алдымен, мемлекеттік қауіпсіздік мәселесі. Жалпы, қай жағынан алып қарасақ та, бұған мүлде жол беруге болмайды.

Әрине, жаңартылатын энергетика жобаларын жүзеге асыру да жалғасады. Су электр станцияларын дамыту мәселесі назардан тыс қалмайды. Электр қуатымен, жылумен және сумен қамтамасыз ету – технологиялық тұрғыдан алғанда тығыз байланысқан біртұтас жүйе. Оған экономиканың аса маңызды жеке саласы ретінде қараған абзал. Осы салаға қатысты қазіргі ұстаным негізінен өзектілігін жоғалтты. Енді жаңа шешімдер керек.

Тариф саясатын түбегейлі қайта қарау, тариф белгілеудің жаңа әдістемесін енгізу және инвесторлардың қызығушылығын арттыру қажет. Табиғи монополия субъектілерінің бәріне 5-7 жылға дейін көңілге қонымды нарықтық тариф енгізген жөн. Яғни, баға тұрақты болса, инвестицияны нақты жоспарлауға мүмкіндік туады. Қаржы ұйымдары да кәсіпорындарға нақты сеніммен несиелер алады. Сонымен қатар монополистердің жауапкершілігін едәуір арттыру қажет. Бұл салаға цифрлық бақылау тәсілдері енгізіледі. Сол арқылы азаматтарымыз тарифтік смета және инвестициялық бағдарламалар туралы ақпарат алады.

Елді газбен қамтамасыз ету де – өзекті мәселе. Тауарлы газдың ресурстық базасын кеңейту – Үкіметтің және ұлттық газ компаниясының басты міндеті. Жаңа газ өңдеу зауыттарының құрылысын тездету және қолданыстағы зауыттардың қуатын барынша пайдалану қажет.

Еліміздегі Теңіз, Қашаған, Қарашығанақ сияқты мұнай-газ алпауыттары газды қолжетімді бағамен ұсынуға тиіс. Сонымен қатар жаңа газ кеніштерін барлау және игеру үшін инвестиция тарту аса маңызды.

Электр қуаты, жылу және су – тұрмысқа аса қажетті игіліктер. Оны үнемдеп пайдалану керек. Бұл жаңа тұрмыстық мәдениетке айналуы қажет. Жалпы, бұл – ұй шаруасына ғана емес, тұтас экономикаға ортақ талап. Қазір суды оңды-солды пайдалануға мүлде болмайды. Үкімет энергетикалық тиімділік саясатын түбегейлі қайта қарауға тиіс. Онда Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының стандарттары ескерілуі керек.

Энергетиканы тиімді пайдалануға және басқа да ресурстарды үнемдеуге қатысты нақты нормативтік талаптарды біртіндеп енгізу қажет.

2029 жылға қарай энергияны тұтынуға және энергия шығынына байланысты негізгі көрсеткіштер кемінде 15 пайызға азаюға тиіс.

Біз «жасыл» экономиканы дамыту мәселесімен мықтап айналысуымыз керек. Болашақта бүкіл әлем таза энергетикаға көшетіні сөзсіз. Халықаралық сарапшылардың мәліметіне сүйенсек, жалпы әлемдегі күрделі қаржы салымдарының үштен біріне жуығы жаңартылатын энергетика жобаларының еншісінде. Қазақстанда да бұл бағытта көп жұмыс атқарылды. Жаңа Экология кодексі және Көміртегі бейтараптығына қол жеткізудің 2060 жылға дейінгі стратегиясы қабылданды. Соңғы 5 жылда жаңартылатын энергетиканың елімізде өндірілетін қуаттың жалпы көлеміндегі үлесі 5 пайызға жуық өсті.

2027 жылға қарай тағы 1,4 гигаваттық қуат көздері іске қосылады. Еліміздің энергетикалық теңгерімінің құрылымы өзгеретіні анық. Сондықтан қуат өндіруден бастап оны таратуға дейінгі бүкіл энергетика саласын басқару тәсілдерін жетілдіру керек.

Сутегіден қуат өндіру ісін дамыту қажет. Қуат көздерін кеңейту ісі энергетикалық машина жасау саласында технология трансфертін жүзеге асырып, жергілікті өндірісті дамытуға, аккумулятор өнеркәсібін құруға негіз болады. Ең бастысы, елімізде шикізат қоры жеткілікті. Теңгерімді қуат көздерін, энергияны шоғырландыру жүйелерін құру үшін тың шешімдер қабылдау қажет. Көміртегі бейтараптығына көшуді парниктік газ шығарындыларына арналған квотаны саудалау арқылы тездетуге болады. Үкімет пен бизнес өкілдері осы бағыттағы мүмкіндіктерді пайдалану мәселесімен шұғылданыуы керек.

Жетекші экономикалар үшін «жасыл» қаржы тарту ісінің маңызы арта түсуде. Өткен жеті жылда жер жүзінде «жасыл» облигацияларға 2,5 триллион доллардан астам қаражат жұмсалды. ESG қағидалары аз уақыт ішінде қаржы ұйымдарының қалыпты тәжірибесіне айналды. Осыған байланысты «Астана» халықаралық қаржы орталығы біздің аймақтың «жасыл» қаражат тартатын басты алаңына айналуға тиіс.

Атом энергетикасын дамыту аса маңызды экономикалық және саяси мәселеге айналды. Атом электр станциясын салу қажет пе, жоқ па деген сауалға қатысты түрлі пікір бар екенін білесіздер. Қазақстан – әлемдегі ең ірі уран өндіруші мемлекет. Ендеше өз жерімізде атом станциясын салуға әбден қақымыз бар. Кейбір сарапшылар шағын ядролық станциялар салу керек деген пікір айтады. Алайда көптеген азамат пен бірқатар сарапшы ядролық станцияның қауіпсіздігіне күмәнмен қарайды. Семей полигоны халқымызға қаншама қасірет әкелгенін ескерсек, олардың күдігін түсінуге болады. Сондықтан бұл мәселе бойынша қоғамдық тыңдауларды, егжей-тегжейлі, кең ауқымды талқылауларды жалғастыруымыз керек. Біз маңызды стратегиялық мәселелерге қатысты түпкі шешімді референдум арқылы қабылдауымыз қажет. Бұл – 2019 жылы сайлау алдында менің халыққа берген уәдем.

Атом электр станциясын салу немесе салмау мәселесі – еліміздің болашағына қатысты аса маңызды мәселе. Сондықтан оны жалпыұлттық референдум арқылы шешкен жөн деп санаймын. Нақты мерзімін кейін анықтаймыз.

Келесі мәселе. Су ресурсы – еліміздегі өзекті мәселелердің бірі. Әсіресе, судың сапасы және оның халыққа қолжетімді болуы аса маңызды болып тұр. Жыл өткен сайын халқымыздың саны да, экономикамыз да өседі. Бұл – қалыпты құбылыс. Сол себепті 2040 жылдарға қарай Қазақстандағы су тапшылығы 12-15 миллиард текше метрге жетуі мүмкін. Жалпы, біз – трансшекаралық су көздеріне тәуелді елміз. Еуразия құрлығындағы өзендер мен каналдар – баршамызға ортақ табиғат байлығы. Осы су көздері біздің халықтарымызды, экономикамызды жақындастырады. Сондықтан көршілес әрі достас елдермен бұл мәселе бойынша әрдайым өзара түсіністікке және келісімге келу керек. Жан-жақты ойластырылған су саясатын жүргізу, трансшекаралық суларды пайдалану мәселелерін шешу – Үкіметтің алдында тұрған аса маңызды міндеттер.

Шаруалар мен өнеркәсіп өкілдеріне суға қатысты сапалы сараптамалар мен болжамдар керек. Бұл талдаулар әр жылы және орта мерзімді кезеңде судың мөлшері қандай болатынын да қамтуы қажет. Сондықтан бәрін алдын ала жоспарлаған жөн. Сондай-ақ ішкі су ресурстарын үнемдеп пайдалану өте маңызды. Суды үнемдейтін технология өте баяу енгізілуде. Суды шақтап пайдалану мәдениеті де жоқ. Еліміздің кейбір өңірлерінде суды ең көп жұмсайтын ауыл шаруашылығы саласында оның 40 пайызы босқа ысырап болып жатыр. Су шаруашылығы нысандарының 60 пайызы тозып тұр. Олқылықтың орнын толтыру үшін өте батыл және шұғыл шаралар қажет.

Ең алдымен, суды үнемдейтін озық технологияны енгізу ісін тездетіп, оны қолдану аумағын жыл сайын 150 мың гектарға дейін кеңейту керек. Көктемгі қарғын суды жинау және оны егістікке жеткенше құмға сіңіріп жоғалтып алмау мәселесі шешімін табуға тиіс. Өйткені оның бәрі – ішкі су қорымыз. Ол үшін 20 жаңа бөген салу, кемінде 15 су қоймасына күрделі жөндеу жүргізу және 3500 шақырымдық каналды жаңғыртып, цифрлық тәсілмен бақылауға алу керек. Негізгі міндет – 2027 жылға қарай қосымша екі текше шақырым суға қол жеткізу.

Су үнемдейтін технологияларды енгізу – аса маңызды және шұғыл міндет. Сондықтан тиімді тәсілдер ұсыну қажет. Дегенмен біз дәл қазіргі жағдайда жаңа тариф саясатынан да аттап өте алмаймыз. Өбден ескірген инфрақұрылым әрең жұмыс істеп тұр. Сондықтан

жаңа инфрақұрылым салу – өте маңызды міндет, қазіргі нарықтың талабы. Суды нормативтен тыс жұмсағандар оның ақысын жоғары тарифпен әртеуі керек. Бір сөзбен айтсақ, суды барынша үнемдеуіміз қажет. Оған қоса судың «көлеңкелі» нарығы түбірімен жойылуға тиіс.

Халқымыз «Судың да сұрауы бар» деп бекер айтпаған. Су дегеніміз – үнемдеп пайдаланба, тез таусылатын шектеулі ресурс. Онсыз шаруалардың күні қараң. Сол себепті бұл салада заңсыздыққа жол берілмейді. Талапқа бағынбайтындар қатаң жазаға тартылады. Еліміз үшін судың маңызы мұнай, газ немесе металдан кем емес. Су шаруашылығы жүйесін тиімді дамыту мәселесімен дербес мекеме айналысуы қажет деп санаймын. Сондықтан Су ресурстары және ирригация министрілігі құрылады. Министрліктің аясында Ұлттық гидрогеология қызметі қайта жұмыс істейтін болады. Сондай-ақ еліміздің су шаруашылығын басқару жүйесіне түгел реформа жасалады. «Қазсушар», «Нұра топтық су құбыры» және басқа да негізгі компанияларда өзгеріс болады. Жалпы, осы саланың материалдық жағдайын жақсартып, кадр мәселесін шешу керек.

Су тапшылығының артуы – Орталық Азия мемлекеттеріне ортақ мәселе. Суды үнемдеп пайдалану энергетика немесе көлік саласы сияқты аймақтағы ынтымақтастықтың тағы бір жаңа бағытына айналды. Үкіметке көрші елдермен бірлесіп, бұл мәселені жан-жақты пысықтауды тапсырамын. Стратегиялық маңызы бар міндеттің бірі – көлік-логистика саласының әлеуетін толық пайдалану.

Қазір әлемде жаңа экономикалық кеңістік қалыптасып жатыр. Қытайдан Еуропаға, Ресейге, Орталық Азияға және осы аймақтардан Қытайға жіберілетін тауар көлемі айтарлықтай көбейеді деген болжам бар. Қазақстан солтүстік пен оңтүстікті, батыс пен шығысты байланыстыратын жаһандық жолайрықта орналасқан. Бұл біздің елімізге зор мүмкіндік беріп отыр. Сондықтан көлік-логистика саласы экономикамызды алға бастайтын басты күштің біріне айналуға тиіс. Қазір бәсеке күшейіп тұр. Осыған орай бірқатар маңызды мәселені шұғыл шешу керек. Ең алдымен, «Достық-Мойынты», «Бақты-Аякөз», «Дарбаза-Мақтаарал» бағытындағы ірі теміржол жобаларын сапалы жүзеге асыру қажет. Оның қатарында Алматыны айналып өтетін темір жол желісі де бар. Қазақстан көлік саласында Ресеймен және Қытаймен ынтымақтастығын жалғастыра береді. Біздің транзиттік әлеуетімізді нығайту ісінде Транскаспий бағдары айрықша рөл атқарады. Орта мерзімдік кезеңде осы дәліз арқылы тасымалданатын жүк көлемі бес есе артуы мүмкін. Ол үшін Қытай, Әзербайжан, Грузия, Түркия сияқты серіктес мемлекеттермен бірге күш жұмылдыруымыз қажет.

«Бақты» өткелінде жаңа «құрғақ порт» салу, Ақтаудағы контейнер хабының құрылысын тездету және Қара теңіз арқылы өтетін Орта дәліздің бойында тұрған айлақ әлеуеттерін арттыру керек. Қытайдың Сиань, Грузияның Поти қалаларында өз терминалдарымыздың құрылысы басталды. Бұл – Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» мегажобасы біздің ұлттық бастамаларымызбен тоғысқанының нақты көрінісі.

Іргелес елдердің бәрімен, оның ішінде Ресей, Қытай, Орталық және Оңтүстік Азиядағы тату көршілерімізбен сындарлы әрі достық қарым-қатынаста болсақ, еліміздің көлік әлеуетін тиімді пайдалана аламыз. Бізге теңіз инфрақұрылымын дамытуға арналған біртұтас жоспар керек. Онда Құрық портына айрықша мән берілуге тиіс. Құрықты Ақтау порты сияқты толыққанды логистикалық кластерге айналдыруымыз қажет.

«Солтүстік-Оңтүстік» халықаралық дәлізі де өте маңызды. Сол арқылы Парсы шығанағына шығуға болады. Біртіндеп бұл бағыттағы теміржол желісінің өткізу мүмкіндігін екі есе арттыру керек. Алдымен «Болашақ-Челябинск» теміржол желісінің Қазақстандағы бөлігін жаңғыртуға кірісу қажет. Халықаралық дәліздермен тиімді байланыс орнату үшін логистика қызметін толық ұсыну маңызды. Астана, Алматы, Шымкент және Ақтөбе әуежайлары мультимодальды орталық болуға тиіс. Бұл орталықтар бәсекеге қабілетті болу үшін жүктерді қабылдау және тарату қызметі сапалы атқарылуы қажет. Жалпы, саланы дамыту үшін тариф және реттеу саясаты дұрыс жүргізілуге тиіс. Жеке инвестицияны көптеп тарту керек.

«Қазақстан темір жолын» толыққанды көлік-логистика компаниясы етіп қайта құру жұмысын жуық арада аяқтау қажет.

Сондай-ақ автокөлік жолдарының құрылысы мәселесі шешімін табуға тиіс. Қазір оның сапасы сын көтермейді. Тиісті жұмыстар уақтылы және сапалы жасалмайды. Жемқорлық белең алып тұр, бәсеке де жоқтың қасы. Мұның бәрі – осы салада әбден тамыр жайған кемшіліктер. Сондықтан жыл соңына дейін нақты шаралар қабылдау қажет. Міндетін адал атқармаған барлық компания заң бойынша жауапқа тартылады.

Бұл мәселеге мен баса назар аударамын. Бақылауды күшейтіп, жаңа нормативтік құжаттар қабылдау керек. 2029 жылға дейін 4 мың шақырымнан астам жолға күрделі жөндеу жүргізу қажет.

Жалпы алғанда, Қазақстан Еуразия құрлығындағы басты транзит хабы ретіндегі рөлін арттыруы керек. Осылайша, уақыт өте келе көлік-логистика саласындағы ірі мемлекетке айналуымыз қажет. Көлік-логистика саласын қарқынды дамыту – стратегиялық міндет. Үш жыл ішінде оның ішкі жалпы өнімдегі үлесі кемінде 9 пайызға жетуге тиіс. Ол үшін саланы тиімді басқару өте маңызды. Сондықтан Көлік министрлігін қайта құрған жөн. Бұл министрлік жол инфрақұрылымын салумен де айналысады. Менің цифрландыру ісіне және инновацияны енгізу мәселесіне баса мән беретінімді баршаңыз білесіздер. Біздің маңызды стратегиялық міндетіміз – Қазақстанды IT мемлекетке айналдыру. Цифрландыру ісінде нақты жетістіктеріміз де жоқ емес. Біз электронды үкіметті және финтехті дамыту индексі бойынша әлем көшбасшыларының қатарында тұрмыз.

Былтырдың өзінде IT саласындағы экспорттымыз бес есе өсті. Жыл соңына дейін бұл көрсеткіш 500 миллион долларға жетуі мүмкін. Әрине, мұнымен шектелмейміз. 2026 жылға қарай IT қызметтерінің экспортын бір миллиард долларға жеткізу – Үкіметке жүктелетін жаңа міндет. Шетелдің ірі IT компанияларымен бірлескен кәсіпорындар ашу бұл іске септігін тигізеді сөзсіз. Үкімет осы мәселені мұқият зерделеп, нақты ұсыныстар енгізуі керек.

Үкімет жасанды интеллекті дамыту ісіне баса назар аударуға тиіс. Әлемде алдағы бірнеше жылда осы салаға бір триллион доллардан астам инвестиция салынады деген болжам бар. Жасанды интеллект оны дамыта білген елдердің ішкі жалпы өніміне айтарлықтай үлес қосуы мүмкін.

Жасанды интеллектің мүмкіндіктерін толық пайдалансақ, білім экономикасына тың серпін береміз. Жетекші халықаралық компаниялармен ынтымақтастық орнату керек. Білікті мамандар даярлауымыз қажет. Кемінде үш белгілі жоғары оқу орны жасанды интеллект саласына қажетті кадр даярлаумен және зерттеулер жүргізумен айналысуы керек. Еліміз есептеу қуаттарын жаһандық тұтынушыларға сататын орынға айнала алады. Сондықтан ірі мәлімет орталықтарын салуға инвестиция тарту үшін түрлі жеңілдіктерді де қамти отырып, барынша қолайлы жағдай жасау керек. Сондай-ақ мәліметті сақтау және өңдеу саласында Қазақстанның мүддесін ілгерілету қажет.

Цифрландыру ісінде басшылыққа алынатын қағидаттарды заң жүзінде бекітетін кез келді. Үкіметтен, сарапшылар қауымынан, Парламент депутаттарынан біртұтас салалық құжат әзірлеу мәселесімен айналысуды сұраймын.

Мен сайлау алдындағы бағдарламамда «Ғылым және технологиялық саясат туралы» заң қабылдау туралы бастама көтерген едім. Қазір әзірленіп жатқан заң жобасында экономикамызды ғылым мен инновацияға сүйене отырып дамыту логикасының көрініс табуы өте маңызды.

Бизнес-инкубатор, коммерцияландыру орталығы, технопарк, құрастыру бюросы сияқты инновациялық инфрақұрылымдар құруға қатысты жеке бастамаларға сөз жүзінде емес, нақты іспен қолдау көрсететін пәрменді шаралар керек. Шетелдің озық тәжірибесін пайдаланған жөн.

Венчурлық қаржыландыру тәсілі инновациялық жобаларды іске қосуға қажетті негізгі қаражат көзі болуға тиіс. Сондықтан жобаларға еліміздегі және шетелдегі инвесторлардың қызығушылығын арттыру үшін құқықтық және қаржылық мәселенің бәрін шешу қажет.

Келесі. Елімізді инновациялық жолмен дамыту үшін Астанада және Алматыда қажетті экожүйе қалыптастыруға мән беріліп отыр. Бірақ мұнымен шектелуге болмайды.

Мен аймақтарға барғанда дарынды әрі ойы ұшқыр, яғни креативті азаматтармен үнемі кездесемін. Біз олардың өз әлеуетін толық ашуына жағдай жасауымыз керек. Аймақтағы жоғары оқу орындарының негізінде біртұтас инновациялық экожүйе құру қажет. Оны нақты сектормен тығыз ынтымақтаса отырып жүзеге асырған жөн. Бұл жұмысты әрбір облыс орталығында жүргізу керек. Астана хабының тәжірибесін кеңінен пайдаланған жөн.

Экономиканы өркендетуге және халықты жұмыспен қамтуға ықпал ететін тағы бір бағыт – медиа, кино, музыка, дизайн, білім беру, ақпараттық технология салаларын қамтитын креативті индустрия. Қазіргі заманда азаматтардың шығармашылық әлеуетіне және зияткерлік капиталына арқа сүйейтін «креативті өндіріс» салалары шынайы инклюзивті экономиканы дамытудың қайнар көзі саналады. Бұл аз десеңіз, креативті экономика дарынды әрі шығармашыл адамдарды өзіне тартатын ірі қалалардың дамуына ықпал етуші күшке айналуға қажет. Қазақстанда

бұл сала әлі дамымаған. Креативті индустрияның ішкі жалпы өнімдегі үлесі бір пайызға да жетпейді, жұмыспен қамту саласындағы үлесі өте төмен. Дегенмен дарынымен бүкіл әлемді мойындатып жүрген отандастарымыз аз емес.

Біз елімізде креативті экономиканың жан-жақты дамуына барлық жағдайды жасауымыз керек. Соның ішінде, зияткерлік меншікті қорғайтын құқықтық тәсілдер қажет. Бұл – өте маңызды мәселе. Зияткерлік меншік дегеніміз – құрал-жабдық немесе технология сияқты кәдімгі мүлік. Қазір креативті индустрия орталықтары 3 ірі қалада (Астана, Алматы, Шымкент) шоғырланған, өңірлер назардан тыс қалып отыр. Бұл ахуалды түзеу қажет. Дарынды азаматтарды өзіне тартатын орындар, яғни креативті индустрия орталықтары барлық облыс орталығында болуға тиіс. Онда креативті адамдардың өз өнімін коммерцияландыруына көмек көрсетілуі керек. Креативті индустрия субъектілері өндіріс ерекшелігіне байланысты кәсіпкерлікті қолдау бағдарламаларына толық қатыса алмайды, қаржылай көмек те ала алмайды. Оларға қолдау көрсетуге арналған шаралардың жеке топтамасын әзірлеу қажет деп санаймын.

Енді орта кәсіпкерлікті дамыту мәселесіне тоқталғым келеді. Соңғы жылдары қабылданған шаралардың арқасында шағын және ірі бизнес тұрақты дами бастады. Алайда орта кәсіпкерліктің даму қарқыны әлі де бәсең. Жаңа экономикалық үлгіге көшу үшін оны «қолмен көтеруге» тура келеді.

Ең алдымен, орта бизнестің дамуын тежеп тұрған кедергілерді жою қажет. Орта кәсіпкерліктің басым бөлігі өбден дамыған кезде бөлшектеніп кетеді. Өйткені оларға шағын бизнес деңгейінде қалған елдеқайда «қолайлы». Үкімет шағын бизнесті өзара бірігіп, ірі кәсіп иелері болуға ынталандыру үшін заңға өзгерістер енгізуі керек.

Еліміздің нарығында белсенді жұмыс істеп жатқан табысты орта кәсіпорындар көп емес. Оларға қолдау көрсету қажет. Мұндай кәсіпорындардың әрқайсысына қатысты нақты жоспар әзірлеу керек. Сол арқылы олардың өндіріс қабілетін арттырып, өнім көлемін екі-үш есе көбейту қажет.

«Бизнестің жол картасы» және «Қарапайым заттар экономикасы» бағдарламаларын біріктірген жөн. Оны шағын және орта кәсіпкерлікті қолдайтын кешенді бағдарламаға айналдыру керек.

Мемлекеттік қолдау шараларын өндірістің технологиялық күрделілігіне және бизнестің нақты түріне қарай жіктеу маңызды. Оның операциялық тиімділігі жоғары болуы да өте маңызды. Сондықтан «Бәйтерек» холдингінің құрылымын өзгертіп, оны кең ауқымда цифрландырыған жөн.

Экспортты ұлғайтуға айрықша мән беру керек. Оның әдіс-тәсілдері болғанымен, жүйелі ұстаным жоқ. Осы орайда, KazakhExport компаниясы экспортты дамытатын толыққанды институтқа айналады. Компанияға осы міндетті атқаруға қажетті құзырет берілуге тиіс. Бұдан бөлек, «Отбасы банкі» қызметін қайта қарау керек. Басты назарды облыс орталықтарына емес, аудандарға, моноқалаларға және ауылдарға аударған жөн.

Бәсекелестік дамымаса, бизнес те өркендемейді. Бұл – айдан анық. Қазір негізгі салалардың көбінде бірнеше ірі кәсіпорын басымдыққа ие болып отыр. Бұл жағдай нарықтағы шынайы ахуалды көрсете алмайды.

Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігі Үкіметпен бірлесіп, негізгі нарықтарды демонополизациялау үшін шаралар қабылдауға тиіс.

Біз сауда-саттықты өркениетті жолмен жүргізу үшін тауар биржаларының жұмыс істеуіне қолайлы жағдай жасадық. Алайда реттеу жұмысының тиімділігі төмен болғандықтан, біреулердің ырқынан шықпайтын тауар биржалары пайда болды. Олар бәсекелестікті жоятын, импорттың және өнімсіз делдалдықтың пайдасы үшін сатып алу рәсімдерін айналып өтетін орындарға айналды. Реттеу талаптарын күшейтіп, айтылған кемшіліктерден түгел арылу қажет. Сонымен бірге сауда-саттыққа қатысты озық тәсілдердің еліміздің өнім өндірушілеріне толық қолжетімді болуын қамтамасыз ету маңызды. Ұлттық сауда жүйесімен ғана тұйықталып қалуға болмайды. Бизнеспен бірлесіп, мықты аймақтау тауар-шикізат биржасын құру мәселесін пысықтау қажет. Тағы бір маңызды мәселе бар. Қазір монополияға қарсы органның заңсыздықтарды жою үшін шұғыл шаралар қабылдайтын мүмкіндігі жоқ. Монополияға қатысты істердің үштен екісінде тергеу басталмай жатып, сотқа шағым түседі. Ал соттағы дау-дамай жылдарға созылуы мүмкін. Соның кесірінен құзырлы мекеменің жұмысы тоқтап қалады. Сондықтан Үкімет Парламентке тиісті заңнамалық түзетулер енгізуі керек. Келесі маңызды мәселе – мемлекеттің экономикаға ықпалын азайту. Қазір жекеменшікке заңсыз өткен және шетелге шығарылған бірқатар активтер мемлекетке қайтарылуда. Біз ашық әрі бәсекеге қабілетті экономика құрып жатырмыз. Сондықтан қайтарылған

активтің бәрін ашық түрде және мемлекет үшін тиімді шартпен нарыққа шығару керек.

Жалпы, жекешелендіру және халықтық IPO жұмыстарын барынша тездету қажет. Басты мақсат – активтерді басқару ісінің ашықтығын және тиімділігін барынша арттыру. «Самұрық-Қазына» қорының бейінді емес активтерінің бәрі жеке меншікке және халықтық IPO-ға өтуі керек.

Үкімет бұл жұмысты 2024 жылдан бастап қолға алады. Келесі жылы «Air Astana» компаниясы халықтық IPO-ға шығарылады. «QazaqGaz» кәсіпорны да осы жұмысқа дайындалуы керек. Ірі компаниялардағы мемлекет активтері саудаға шығуға тиіс.

Тағы бір маңызды мәселе – кәсіпкерліктің бүгінгі ахуалы. Билік пен бизнестің арасында сындарлы диалог болуы қажет. Қазіргі өтпелі кезеңде мемлекеттік органдардың кемшілікке жол беретіні, кейде асыра сілтейтіні жасырын емес. Сондықтан экономикалық сипаттағы кейбір заң бұзу әрекеттерін қылмыс санатынан алып тастау жұмысын жалғастыру қажет. Бұл жерде сөз кәсіпкерлерге және олардың экономикалық теріс әрекетке қатысты істер туралы болып отыр. Салық саласында заң бұзғандарды қылмыстық жауапкершілікке тартуға негіз болатын шекті анықтайтын әділ механизм енгізу қажет. Құқық қорғау органдарының кәсіпкерлерді қудалауын біржола тоқтату керек. Мұндай әрекеттерге тыйым салынған. Бірақ, соған қарамастан, әлі де жалғасып жатқанын білемін. Осындай мәліметтер кейде әдейі таратылып жатады, тіпті, олар жалған болуы да мүмкін. Қалай десек те, бұл – назардан тыс қалдыруға болмайтын мәселе. Кәсіпкерлікке қолдау көрсету, саланы реттейміз деген желеумен жасалатын қысымды азайту және бәсекелестікті дамыту мәселелерін мұқият талқылау қажет. Сондықтан мен жуық арада еліміздің бизнес өкілдерімен арнайы кездесу өткіземін. Келесі мәселе. Біз макроэкономикалық саясатты қайта қарап, жаңартуымыз керек. Мен жаңа ғана экономика салаларындағы реформалардың негізгі бағыттарын айқындап бердім. Оның бәрін табысты жүзеге асырудың басты шарты – макроэкономикалық тұрақтылық. Бұл – аксиома. Қаржы, салық-бюджет және ақша-несие саясатын үйлестіру керек. Инвестицияның жетіспеуі экономиканың өсімін тежеп тұрған басты мәселе болып тұр. Инвестицияның тапшылығы болашақта тоқырауға әкеп соқтырады.

Былтыр негізгі капиталға салынған қаражат ішкі жалпы өнімге шаққанда небәрі 15 пайыз болды. Бұған негізінен еліміздегі банктердің экономиканы дамытуға белсенді атсалыспауы себеп болып отыр. Мұндай ахуал Үкіметті тікелей қаржыландырумен, кепілдік және субсидия берумен айналысуға мәжбүрлейді. Бұл тәсіл тиімсіз, көп қаражатты талап етеді әрі нарықтық экономика қағидаларына қайшы келеді.

Сонымен бірге нақты секторға берілетін кредит азайып жатқанда банктер тұтыну несиесімен әуестеніп кетті. Осы жағдай қаржы жүйесіне төнетін сын-қатерлердің көбеюіне және азаматтардың шектен тыс қарызға батуына әкеп соқтырды.

Менің 2019 жылы 500 мың азаматтың кепілсіз несиесін кешіру туралы шешімі және жақында қабылданған жеке тұлғалардың банкроттығы туралы заң мәселені біршама реттеді. Бірақ ахуалды біржола түзеу үшін жаңадан жүйелі шаралар қабылдау қажет. Сонымен қатар азаматтардың қаржы сауатын арттыру өте маңызды.

Бұл ретте «Amanat» партиясының «Қарызсыз қоғам» жобасын ерекше атап өту қажет. Соның арқасында еліміздің 8 аймағында 20 мыңнан астам адам қаржылық сауатын арттырды. Олардың көпшілігі – 10 және одан да көп несиелен алған адамдар. Бұл жоба аз уақытта өзінің тиімділігін көрсетті. Үкіметке «Amanat» партиясымен бірлесіп, оның ауқымын кеңейтуді тапсырамын. «Қарызсыз қоғам» жобасының игілігін бүкіл еліміз көруі қажет.

Корпоративті салаға берілетін несиенің жеткіліксіздік мәселесін шешу керек. Экономикаға ақша керек. Былтыр банктердің таза пайдасы бір жарым триллион теңгеге жуықтады. Ал осы жылдың бірінші жартысында – бір триллион теңгеден асып кетті. Банктер тиімді жұмыс істегеннің арқасында емес, негізінен Ұлттық банк инфляциямен күресу үшін базалық мөлшерлемені жоғары деңгейде ұстап тұрғандықтан, осындай мол пайдаға кенелді.

Үкімет пен Парламенттің бұл пайданы мемлекет мүддесін ескере отырып, неғұрлым әділ бөлу мүмкіндігін қарастырғаны жөн. Қаржы ұйымдарының салық салынбайтын мемлекеттік құнды қағаздарды сатып алудан түскен орасан зор табысына қатысты да сұрақтар бар. Мұнда қисын да, мемлекеттік ұстаным да жоқ. Үкімет ешбір ақылға сыймайтын осы мәселені анықтап жатыр. Соған сәйкес заңдарға түзетулер әзірленіп, Мәжіліске енгізіледі. Депутаттардың оны мұқият қарауын сұраймын.

Сонымен бірге банктерді корпоративті несиеленуіне белсене қатысуға, яғни кәсіпкерлерді қолдауға ынталандыру керек. Банк қызметінің басқа түрлеріне қарағанда бизнеске несиеленуі ісі банктерге

пруденциалды және фискалды реттеу тұрғысынан анағұрлым тиімді болуы керек. Мұның оңай еместігін, күрделі мәселе екенін түсінемін. Үкіметке және қаржы саласын реттейтін мекемелерге бір жылдың ішінде осы маңызды мәселеге қатысты өздерінің кесімді байламын айтуды тапсырамын.

Банктердің «қозғалыссыз жатқан» 2,3 триллион теңгелік активтерін экономикалық айналымға қосу үшін нақты шаралар қабылдау қажет. Бұл ретте осы активтерді иеленуге ниет танытқан бизнес өкілдерінің оны алып, экономикаға қайтаруына мүмкіндік беретін ашық цифрлы платформа құруды тапсырамын. «Ұзақ мерзімге арналған қаражат» нақты секторға барынша қолжетімді болу үшін бірлескен және синдикалталған несиелену беру тәсілін кеңінен қолдану керек. Сондай-ақ өнеркәсіп өкілдері мен кәсіпкерлер несиенің бәрін жұтып қоймауы қажет. Олар экономикамызды іс жүзінде әртарапандыруды қамтамасыз ететін сапалы жобалар ұсынуға тиіс. Коммерциялық банктердің қызығушылығын арттыру үшін олар стратегиялық жобаларды қаржыландырыған кезде даму институттарының кепілдігін беру мүмкіндігін қарастыру қажет.

Банк саласындағы тағы бір өзекті мәселе – барлығы бірнеше банктің қолында шоғырланған. Қазір Қазақстанда 21 банк бар. Бірақ корпоративті секторға несиелену беруден, яғни экономикалық жобаларды қаржыландырумен бірнеше ірі банк қана айналысады. Сондықтан осы саладағы бәсекені арттыру үшін елімізге шетелден сенімді үш банкті тартқан жөн. Жалпы, нақты секторға берілетін несиелену көлемінің жыл сайын 20 пайыз және одан да жоғары деңгейде өсуін қамтамасыз ету – маңызды міндет.

Экономиканы қаржыландыру көздері жайлы сөз болғанда Ұлттық қордың қаражатын пайдалану қажеттігі туралы жиі айтылады. Сарапшылар Қордың жинақтау және дамыту рөлінің арақатынасы жөнінде дауласып жатады. Әрине, қаржыны жинақтап, сақтау негізгі міндет болуға тиіс. Ұлттық қордың қаражаты күтпеген сын-қатерлерге тап болған жағдайда қаржы тұрақтылығын қамтамасыз етуге едәуір кепілдік береді. Дегенмен Қордағы қаражаттың белгілі бір бөлігін Қазақстанның болашағын айқындайтын стратегиялық жобаларды қаржыландыру үшін пайдалануға болады. Тіпті, қазірден бастап соған жұмсау керек. Ұлттық қор елден-ақ бірқатар ірі жобаны қаржыландырылып жатыр. Алайда сол жобаларды іріктеу ісінде жүйелілік жетіспейді. Сондықтан Ұлттық қордың әрбір теңгесі айтарлықтай пайда әкелуі үшін барлық ұсынысқа жан-жақты сараптама жасалуын қамтамасыз ету қажет.

Капиталды қайтару туралы заң аясында құрылып жатқан қор «ұзақ мерзімге арналған қаражаттың» тағы бір көзі бола алады. Түскен қаржының бәрі елдік мәселелерді шешу үшін барынша тиімді және ашық жұмсалыуға тиіс.

Тағы бір маңызды мәселе – қор нарығын дамыту. Қазір Қазақстанда екі қор биржасы бар. Олар жұмыс барысында көбіне бірін-бірі қайталайды, тіпті өзара бәсекеге түсіп жатады. Еліміздің қаржы жүйесі үшін бұл тым артық. Ішкі нарықтың көлемін және тартымдылығын арттыру үшін осы биржалардың әлеуетін біріктіріп, бір жерден басқару мәселесін қарастыру қажет.

Төлем жүйелерінің тұрақтылығын сақтау да өте өзекті мәселенің бірі болып отыр. Былтыр Ұлттық банк ұлттық төлем жүйесінің бірінші бөлігі – жылдам төлемдер жүйесін іске қосты. Қазіргі таңда бұл жүйе пилоттық режимде жұмыс істеп жатыр. Ұлттық банкке 2024 жылы Ұлттық төлем жүйесін толық енгізу жұмысын аяқтауды тапсырамын.

Енді тағы бір аса маңызды мәселеге, яғни бюджет саясатына тоқталайық. Мен былтыр «бюджетті басқарудан» «нәтижені басқару» тәсіліне көшу арқылы бюджет жүйесін реформалауды тапсырдым. Бұл мәселе жаңа кодекс қабылданған соң шешімін табады. Бюджет үдерісінің ашықтығы, оған қатысушылардың жауапкершілігі мен дербестігі арта түседі. Сонымен бірге бюджет саясатының тиімділігін арттыру үшін әрдайым жаңа мүмкіндіктер мен тәсілдерді пайдалану қажет. Сондықтан Үкіметке бірнеше министрлік пен аймақтар үшін пилоттық режимде толық бөлшектенген бюджет жобасын енгізуді тапсырамын. Келесі. Аймақтарға қатысты саясатта маңызды реформалар жүргізілді. Соның нәтижесінде әкімдерді тікелей сайлау тәсілі енгізіліп, әкімшілік реформа қолға алынды. Бұл ретте бюджетаралық қатынастарды түбегейлі өзгерту де өте өзекті мәселе. Жаңа экономикалық үлгіге көшкенде аймақтардың бюджет мәселесіндегі дербестігін арттыру керек. Корпоративтік табыс салығынан және басқа төлем түрлерінен түсетін кірістің бір бөлігін өңірлерге беру оң нәтиже көрсетті.

Былтыр аймақтар табысының өсімі 30 пайыздан асты. Сондықтан реформаның келесі кезеңінде осы норманы өзге де салықтарға, оның ішінде қосымша құн салығына да қатысты қолдану қажет. Мұндағы міндет

– бюджеттің екінші деңгейіне кем дегенде екі триллион теңге қосымша қаражат беру.

Кезең-кезеңімен жүргізілген фискалды орталықсыздандыру жұмысының нәтижесінде жергілікті бюджет кірісінің құрылымындағы республикалық бюджеттен бөлінетін трансферттің үлесі орта есеппен 25 пайызға дейін төмендеуге тиіс (қазір бұл көрсеткіш 50 пайызға жуық).

Сонымен қатар аудан әкімдеріне жергілікті бюджетті басқару құқығын берген жөн деп санаймын. Бұл, ең алдымен, сол жердегі мәселелерді жедел шешу үшін қажет.

Бұдан бөлек, жергілікті бюджетке жиналатын салыққа қатысты жеңілдіктерді анықтау құқығын аймақтардың өзіне беру мәселесін қарастыру керек. Бұл шара бизнестің дамуына үлкен серпіліс әкелмек. Ұсынылып отырған бастама өте маңызды. Келешекте аймақтардың табысты дамуына айрықша ықпал етеді. Сол себепті барлық өкім бюджетаралық қатынастардың жаңа үлгісіне көшу кезінде оның біртұтас мемлекетімізге тигізетін пайдасы және тиімділігі туралы ойлауы керек.

Тағы бір маңызды мәселе бар. Мен бұдан бұрын экономиканың түрлі секторындағы салық мөлшерлемесін саралау туралы айтқан едім. Бұл шара салық жүктемесін өндірістің күрделілігіне қарай бөлуді қамтамасыз етеді.

Кәсіпкерлер қосымша құн салығын қайтару рәсімінің күрделі екені жөнінде орынды мәселе көтеріп, шағымданып жүр. Бұл жайт еліміздегі инвестициялық ахуалға кері әсерін тигізеді. Үкімет көптен бері түйіні тарқамай келе жатқан осы мәселені шұғыл шешуге тиіс. Сондай-ақ салық жеңілдіктерін беру тәртібін реттеу қажет. Олар экономикалық ынталандыру шараларының нысаналы тәсілі болуы керек. Жиналмаған салық – салынбай қалған ауруханалар, мектептер мен жолдар деген сөз. Салық жеңілдігін сын көзбен зерделеп, оның көлемін кем дегенде 20 пайызға қысқарту қажет. Қалған жеңілдіктер жекеменшік жобалар мен тұлғаларға байланбай, нақты ереже бойынша берілуі керек. Салықтық әкімшілендіру мәселесіне келсек, фискалды органдар мен салық төлеушілердің қарым-қатынасын қызмет көрсету үлгісіне көшірген жөн. Басты мақсат жазалау емес, ескерту болуға тиіс.

Салықтық бақылау ісін толық цифрландырып, есептілік формаларын 30 пайызға қысқарту қажет. Салықтың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің санын кемінде 20 пайызға азайту керек. Айтарлықтай түсім әкелмейтін төлемдерді толығымен алып тастап, қалғандарын біріктіруге болады. Бөлшек салықты енгізу мәселесі қажетті бастама болғанына көзіміз жетті. Осыны ескере отырып, Үкімет оны қолдану аясын екі есе кеңейтеді. Сондай-ақ үдемелі салық салуды енгізу жұмысын жеделдеткен жөн.

Салық саясатын қайта қарап, өзгерту үшін Үкімет пен Парламент батыл әрі жан-жақты ойластырылған шешімдер қабылдауы керек.

Тағы бір мәселені атап өту қажет. Азаматтардың мүддесі мен сұранысы – Қазақстанның экономикалық даму стратегиясының өзегі. Яғни, адамның қажеттілігі әрдайым басты назарда болады. Сол үшін біз шикізатқа тәуелді болудан біртіндеп арылуымыз қажет. Бұл жұмыс табанды түрде жүргізілуіне тиіс. Елімізде жыл сайын 400 мыңнан астам бала дүниеге келеді. Жыл соңына дейін халқымыздың саны 20 миллионға жетеді. Өмір сүру ұзақтығы да артып келе жатыр. Былтыр бұл көрсеткіш 74 жастан асты. Қазақстан – әлемдегі ең жас мемлекеттің бірі. Азаматтарымыздың орташа жасы – 32 жас. Тұрғындардың үштен бірі – жастар.

Үкіметтің міндеті – қазіргі демографиялық ахуалды еліміздің бәсекеге қабілетін арттыруға пайдалану. Адал азамат және тұғырлы тұлға болудың негізі бала кезден қалыптасады. Сондықтан біз жас ұрпақтың қауіпсіз әрі алаңсыз өмір сүруін қамтамасыз етуге тиіспіз.

Мен Мемлекет басшысы ретінде көмелетке толмағандарға жасалған зорлық-зомбылықтың кез келген түріне қатысты жазаны күшейтуді талап етемін. Жол, ғимарат, киім-кешек, азық-түлік, яғни барлығы балалар үшін қауіпсіз болуы керек. Сондай-ақ өскелең ұрпақтың психикалық саулығы – өте маңызды мәселе. Білім беру мекемелеріндегі психологиялық қолдау қызметін институционалды түрде күшейту қажет. Бірыңғай сенім телефонын ұйымдастырған жөн. Зорлық-зомбылыққа және қысымға, яғни буллингке тап болғандарға көмек көрсетуге арналған бағдарлама әзірлеу керек.

Сапалы орта білім алу – әрбір баланың мызғымас құқығы. Мұндағы ең түйінді сөз – «сапа». Сондықтан білім сапасын жақсарту және мұғалімдердің біліктілігін арттыру ауадай қажет.

Бәріне бірдей білім беру үшін интернет жылдамдығы жоғары және білім берудің цифрлы ресурстары тегін әрі қолжетімді болуы шарт. Білім беру жүйесі еңбек нарығының сұранысына қарай өзгеріп отыруы керек.

Ұлттық экономиканың бірқатар саласында кадр тапшылығы қатты сезілуде. Әсіресе, техникалық және жұмысшы мамандар жетіспейді. Сондықтан осы салаларға қатысты білім берумен мықтап айналысқан жөн.

Оқу орындары түлектерге жұмыс бере алатын мекемелермен ұзақ мерзімге арналған әріптестік орнатуы қажет. Экономиканың басымдықтарына, аймақтың және саланың ерекшеліктеріне байланысты тиімді қаржыландыру тәсілдері керек.

Еліміздегі демографиялық өсім білімге деген сұранысты арттырады. Мемлекеттің білім саласына қатысты жұмысында тұтастық, яғни жүйе жоқ. Тіпті, өзара байланыс жоқ деуге болады. Сондықтан бес жастан асқан балаларға арналған «Келешек» атты бірыңғай ерікті жинақтау жүйесін енгізуді тапсырамын. Бұл бағдарламада мемлекет тарапынан ұсынылатын бастапқы білім беру капиталы, жыл сайынғы мемлекеттік сыйақы және инвестициялық табыс қарастырылуға тиіс. Осы жинақ пен «Ұлттық қор – балаларға» жобасының қаражаты қосылғанда жас ұрпақтың сапалы білім алуына мүмкіндік туады. Қазір еңбек нарығында ауқымды өзгерістер болып жатыр. Онда цифрлы экономиканың рөлі арта түспек. Платформалық жұмыспен қамту жүйесіне қызығушылық артып келеді. Осы секторда қазірдің өзінде жарты миллионнан астам адам жұмыс істейді. Алайда олардың еңбек құқықтары толық қорғалмаған. Сондықтан осы санаттағы азаматтардың еңбек құқықтарын қорғаудың нақты тәсілдерін әзірлеп, платформалық жұмыспен қамту мәселесін түгел реттеу қажет.

Өндірістік жарақат алудың жиілеуі өте өткір мәселе болып отыр. Үкімет 2030 жылға дейінгі қауіпсіз еңбек тұжырымдамасын осы жылдың соңына дейін қабылдауға тиіс. Бұл құжат жұмыс орнындағы кәсіби сын-қатерлердің алдын алуға және жоюға бағытталуы керек.

Менің тапсырмаммен Үкімет зиянды еңбек жағдайында ұзақ уақыт жұмыс істеп жүрген адамдарды әлеуметтік қолдау тетіктерін әзірледі. Бұл бұрыннан талқыланып жүрген мәселе болатын, енді шешімі табылды. Оның мынадай өлшемдері бар. Жұмысшылардың осы саланы дамытуға сіңірген еңбегі және денсаулығына зиян келгені ескеріле отырып, оларға зейнет жасына толғанға дейін, атап айтқанда, 55 жастан бастап арнаулы әлеуметтік төлем төленеді. Парламенттен Үкіметтің ұсыныстарын жедел қарауды сұраймын. Азаматтар осы мәселе шешімін табады деп күтіп отыр. Келесі. Біз бұған дейін уәде бергеніміздей, Үкімет ең төменгі жалақы мөлшерін біртіндеп өсіре береді. Азаматтардың табысын арттыру үшін 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап ең төменгі жалақы мөлшерін 85 мың теңгеге көтеруді тапсырамын. Осылайша, біз еңбекақының ең төменгі мөлшерін үш жыл ішінде екі есе көбейттік. Бұл шара 1 миллион 800 мың адамның, оның ішінде бюджет саласында еңбек ететін 350 мың азаматтың әл-ауқатын арттыруға септігін тигізеді. Жалпы, еңбек нарығын жан-жақты дамыту үшін Үкімет қысқа мерзімде 2030 жылға дейінгі кешенді жоспарды бекітуі керек.

Жаңа экономикалық саясаттың қағидалары мен басымдықтарын нақты айқындаумен қатар, алдағы реформаларды сапалы әрі толық жүзеге асыру өте маңызды. Оның табысты болуы мемлекеттік қызметшілердің біліктілігіне, жауапкершілігіне және саяси ерік-жігеріне тікелей байланысты.

Реформалардың іске асырылуына негізінен атқарушы билік жауап береді. Сондықтан, ең алдымен, оның өзін өзгерту қажет. Осы саладағы реформаның басты бағыттары мынадай.

Біріншіден, нақты салаларға қатысты шешімдерді әзірлеу және орындау міндеті, сондай-ақ түпкі нәтиже үшін жауапкершілік толығымен министрлерге жүктеледі. Өйткені олар өзінің бұйрығымен жедел шешім қабылдап отыруға тиіс. Бұл – өкімдерге де қатысты мәселе.

Екіншіден, экономикалық саясаттың іске асырылуына Үкімет толығымен жауап береді. Бюрократияға және сөзбұйдаға салынбай, Президент Әкімшілігіне жалтақтамай, экономиканы дербес басқарудың барлық әдіс-тәсілдерін қолында ұстауға тиіс.

Үшіншіден, Президент Әкімшілігі басты «саяси штаб» ретінде мемлекетті әлеуметтік-экономикалық дамытудың стратегиялық бағыттарына, ішкі және сыртқы саясат, қорғаныс және қауіпсіздік, құқық және кадр саясаты мәселелеріне барлық күш-жігерін жұмылдырады.

Мемлекеттік аппаратты бюрократиядан арылту жолындағы жүйелі жұмыс жалғаса береді. Мемлекеттік жоспарлау жүйесін түбегейлі өзгерту қажет. Бізге оның мейлінше шағын және қолайлы болғаны маңызды. Сондай-ақ тапсырмалардың орындалуын бақылау және бағалау жұмысын да қайта қарауымыз керек. Бұл – жұртшылықтың сұранысы. Басқаша айтқанда, қазір қоғамда жаңа әдіс-тәсілдерге, жаңа идеяларға, жаңа кадрларға деген сұраныс аса жоғары. Сондықтан саяси

мемлекеттік қызметшілердің резерві құрылады, соның арқасында «қосымша кадрлар тобы» қалыптасады. Қазір кадр тапшылығы өзекті мәселе болып тұрған кезде мұндай қадам өте маңызды. Жоғары лауазымға ие болғысы келетіндер көп, бірақ олардың біліктілігі тиісті талапқа сай келмейді. Демек, кадр мәселесін міндетті түрде қолға алуымыз керек, сапалы мамандар тәрбиелеу қажет. Бұл ретте саяси партиялардың кадрлық әлеуетін де пайдаланған жөн. Аймақтағы атқарушы биліктің шешім қабылдау ісіне азаматтардың тікелей қатысу мүмкіндігін біртіндеп арттыру да маңызды. Ауыл, кент және ауылдық округ әкімдерін тұрғындар өздері сайлай бастағанына екі жылдан асты. Содан бері ауылдық деңгейдегі әкімдердің төрттен үші сайланды. Енді аудан және облыстық деңгейдегі қала әкімдерін сайлап көреміз. Қадірлі отандастар!

Еліміздің экономикасын дамытуға қатысты бүгін айтылған жоба-жоспардың бәрі нақты зерттеліп, есептеліп жасалды.

Бүкіл экономикалық жүйені шұғыл түрде түбегейлі қайта қарап, өзгерту арқылы елімізді өркендетеміз, халықтың әл-ауқатын арттырамыз.

Реформаның басты мақсаты – экономикамыздың тұрақты өсімін 6-7 пайызға жеткізу және 2029 жылға қарай ұлттық экономиканың көлемін 2 есеге ұлғайту, яғни 450 миллиард долларға жеткізу. Әрине, бұл – ауқымды әрі күрделі міндет. Бірақ біз еліміздің байлығын, табысын азаматтарымыздың арасында әділ бөлуіміз қажет.

Бір сөзбен айтқанда, экономикалық өсімнің игілігін әрбір азаматымыз көруі керек. Бұл – принципті мәселе. Еліміздің болашағы баянды болсын десек, бұл стратегиялық міндетті қалайда орындауға тиіспіз. Мен еліміздің даму бағдары туралы пайымдарымды үнемі айтып жүрмін. Соны тағы да қайталағым келеді. Біз болашақта қандай ел болатынымызды нақты білеміз.

Бәріне бірдей мүмкіндік беретін өркениетті ел – Әділетті Қазақстанды құрамыз. Заң және тәртіп, өзара түсіністік, тілектестік пен жауапкершілік бәрінен биік тұратын тиімді мемлекет боламыз. Қоғамдық тәртіпті бұзатын кез келген арандатушылық әрекетке қатаң тосқауыл қою қажет. Өкінішке қарай, құқық қорғау мекемелері және аймақ басшылары осы жұмысты дұрыс атқармай отыр. Басқа сөзбен айтқанда, заң үстемдігін қамтамасыз етпейді. Соның салдарынан қоғамымызда ұдайы келеңсіз оқиғалар болып жатады. Мысалы, даладағы, көшедегі вандализм, кейбір азаматтарымыздың тәртіпсіздігі, мәдениетсіздігі, неше түрлі тұрмыстық жанжалдар еліміздің халықаралық аренадағы абыройына нұқсан келтіретін болды. Тағы да айтамын: біздің негізгі мақсатымыз – заңды қатаң сақтау, қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету.

Біз мәдениетті, білімді, ғылымды дамыту арқылы қазіргі ашық әлемнің бір бөлшегі болуға ұмтылуымыз керек. Алдымызға қойған биік мақсатқа жету оңай болмайды. Бірақ бүкіл ел болып кіріссек, бұл – қолдан келетін шаруа. Халық, бизнес және билік өкілдері бар күш-жігерін жұмылдыруы керек. Сонда ғана мемлекетіміздің қазіргі даму үлгісін түбегейлі өзгерте аламыз, кедергінің бәрін жеңеміз.

Жалпы, әлемдегі ахуалдың күрделі екенін көріп отырсыздар. Барша адамзат түрлі сын-қатермен бетпе-бет келуде. Көптеген ел табиғи апатты, электр қуаты мен азық-түлік тапшылығын бастан өткеруде. Мамандардың айтуынша, биылғы шілде әлем тарихындағы ең ыстық ай болды. Көптеген елде инфляция өршіп, қымбатшылық болып жатыр. Мемлекеттер арасында түрлі текетірес, қарулы қақтығыс белең алды. Босқындардың саны 110 миллионнан асты. Мұның бәрі Қазақстанға да салқынын тигізеді. Бірақ біз жаһандық дүрбелең дәуірінде өз бағдарымыздан адаспаймыз. Әрине, даму жолымыз әрдайым теп-тегіс, даңғыл болмайды. Ешкім де сырттан келіп, Қазақстанды көркейтп жібемейді. Ол үшін еліміздің әрбір азаматы заман талабына сай болуға тиіс. Жалпы, халқымыз осындай дағдарыс кезінде біртұтас болуы керек. Басқа жол жоқ.

Әділетті Қазақстанды құрамыз десек, саяси-экономикалық реформа жасау жеткіліксіз. Ең бастысы, қоғамдық сана, азаматтардың ниеті өзгеруі керек. Онсыз басқа жұмыстың бәрі бекер. Мен бұл туралы Ұлттық құрылтайдың екінші отырысында нақты айттым. Ұлттың жаңа сапасын қалыптастыру еліміз үшін айрықша маңызды. Әрбір азаматымыз, әсіресе, жастар ең жақсы қасиеттерді бойына сіңіруі қажет. Оның бәрі бірігіп, біртұтас қоғамдық қасиетке айналады. Әркім отаншыл, білімпаз, еңбекқор, тәртіпті, адал, әділ, үнемшіл әрі жанашыр болса, алынбайтын асу жоқ.

Абайдың «Толық адам» ілімінен бастау алатын «Адал азамат» тұжырымдамасының түпкі мәні – осы. Тағы да қайталаймын: Әділетті Қазақстан және Адал азамат ұғымдары егіз құндылық ретінде әрдайым қатар жүруге тиіс. Шын мәнінде, адалдық жоқ жерде ешқашан әділдік болмайды.

Әрбір адам ісі мен сөзі бір жерден шығатын Адал

азамат болса, әділдік орнайды. Қазақстан – біздің жалғыз ғана Отанымыз. Оның іргесі берік, керегесі кең, төрт құбыласы түгел болуы – өз қолымызда. Бабалардан мирас болған ұлан-

ғайыр жерді қорғау, оны өркендету – біздің перзенттік парызымыз. Мен еліміздің әрбір азаматын осы қасиетті парызға адал болуға шақырамын.

Берекелі бірлігімізді сақтап, табанды еңбек етсек, Отанымызды көркейтіп, ұрпаққа дамыған мемлекет ретінде табытасақ, бабалар аманатына адалдық деген – осы!

Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Экономический курс Справедливого Казахстана»

**Уважаемые соотечественники!
Уважаемые депутаты и члены Правительства!**

В соответствии со статьей 59 Конституции Республики Казахстан объявляю вторую сессию Парламента VIII созыва открытой.

Уважаемые депутаты!

Поздравляю всех с открытием очередной сессии и желаю успехов в вашей ответственной деятельности! После весенних выборов количество партий в Парламенте увеличилось, существенно изменился и состав депутатов. Фракции политических партий и депутаты-одномандатники активно включились в работу, иницируя много актуальных законопроектов и поднимая важные вопросы развития страны. Большую работу парламентарии проводили и в летнее время. Всего за два месяца они посетили свыше 1200 населенных пунктов и встретились с избирателями, ознакомившись с ситуацией на местах. Выражаю всем искреннюю признательность за плодотворную деятельность. Думаю, что во время новой сессии темп работы будет еще выше.

Дорогие соотечественники!

Как вам известно, свое ежегодное Послание народу я представляю на открытии сессии Парламента. И это уже стало хорошей традицией, имеющей особый смысл.

Именно в это время и в этом месте собираются представители всех ветвей власти. Обозначаются ключевые направления работы на среднесрочный период, даются конкретные поручения, ставятся новые задачи. Парламент, Правительство и другие уполномоченные органы получают новый импульс в своей работе. Одним словом, данное мероприятие играет важную роль в скоординированной и эффективной деятельности всего государственного аппарата.

На сегодня большинство моих инициатив воплощены в жизнь, ряд – на стадии реализации. В этой связи хочу упомянуть некоторые меры, напрямую повлиявшие на качество жизни граждан.

Например, с 2020 года заработная плата учителей выросла в два раза. Существенно увеличилась и зарплата врачей, сейчас их доходы значительно выше средних зарплат по стране. Гражданам предоставлена возможность использовать часть пенсионных накоплений. Данная мера благотворно повлияла на благосостояние около миллиона человек, позволив им решить свои жилищные проблемы. В рамках проекта «Комфортная школа» будет построено около 400 школ. В сельской местности возводятся более 300 объектов здравоохранения. Начата реализация проекта «Нацфонд – детям», в рамках которого уже с нового года на счета детей начнут поступать средства. В собственность государства возвращено 8 миллионов гектаров неиспользуемых или незаконно выданных земель.

Я назвал только часть уже реализованных на практике инициатив. Прделана большая работа, и она будет продолжена.

Как вы знаете, с прошлого года в стране проводятся масштабные политические преобразования. Всего за полтора года осуществлены кардинальные изменения. Вы были их свидетелями и сами активно участвовали в реализации реформ.

Принятые меры позволили обеспечить оптимальный баланс между ветвями власти. Страна перешла на модель президентской республики с сильным парламентом. Таким образом, еще более укоренилась формула «Сильный Президент – влиятельный Парламент – подотчетное Правительство». Нам предстоит на деле воплотить в жизнь принципы «слушающего государства», и здесь особая роль отводится Парламенту.

Сделаны важные шаги в сфере защиты прав человека. Проводится масштабная работа для обеспечения верховенства закона и справедливости. Расширены возможности участия граждан в принятии государственных решений. Политическая культура общества вышла на качественно новый уровень. Однако, чтобы стать по-настоящему развитой страной, мы должны совместить политические реформы с глубокими и всесторонними социально-

экономическими преобразованиями.

Несмотря на сложную геополитическую ситуацию, наша страна сохраняет положительную динамику по всем ключевым показателям экономического развития. В прошлом году ВВП Казахстана составил 104 триллиона тенге. Привлечены рекордные 28 миллиардов долларов прямых иностранных инвестиций. Внешнеторговый оборот также достиг рекордного уровня – 136 миллиардов долларов, из которых 84 – это экспорт. Опора стабильности нашей экономики – внешние резервы – вплотную приблизились к 100 миллиардам долларов. Вместе с тем большинство государств также не стоят на месте. Сегодня в глобальной экономике и международном разделении труда происходят фундаментальные сдвиги. Набирает обороты технологическая гонка, повсеместно обостряется конкуренция за ресурсы. В высшей степени актуализировались проблемы изменения климата, продовольственной безопасности, устойчивого демографического развития. Одним словом, человечество вступило в очередную эпоху беспрецедентных вызовов и кардинальных перемен. В такой важный период у нас имеются все возможности для мощного экономического рывка. Для этого мы должны поэтапно, но твердо и решительно перейти на новую экономическую модель, во главе которой стоят не абстрактные достижения, а реальное улучшение жизни граждан.

Определяющими принципами нового экономического курса страны станут справедливость, инклюзивность, прагматичность.

Новая парадигма экономического развития Казахстана будет основана на эффективном использовании наших конкурентных преимуществ, а также раскрытии потенциала всех ключевых факторов производства – труда, капитала, ресурсов и технологий. В рамках новой экономической политики мы отойдем от практики постановки долгосрочных эфемерных целей. Все задачи, изложенные в данном Послании, должны быть решены за три года, по наиболее сложным – будут определены другие конкретные сроки.

Теперь представлю основные контуры предстоящих структурных экономических реформ.

На текущем этапе самая важная задача – это формирование прочного промышленного каркаса страны, обеспечение экономической самодостаточности. Поэтому основной упор нужно сделать на ускоренном развитии обрабатывающего сектора.

Мы должны реализовать ряд по-настоящему судьбоносных для нашей страны проектов. Задача диверсификации экономики становится еще более насущной, актуальной. Следует сфокусироваться на таких направлениях, как глубокая переработка металлов, нефте-, газо- и углехимия, тяжелое машиностроение, конверсия и обогащение урана, производство автокомпонентов и удобрений. Другими словами, нужно создать кластеры высокого передела. Нужно задействовать и туристический потенциал нашей страны. В сфере туризма должны быть реализованы такие же прорывные проекты. К сожалению, в этой важной отрасли пока нет значимых успехов, мы отстаем от других государств. В целом, необходим конкретный перечень из не менее чем 15 крупных проектов. Нельзя допустить прошлые ошибки. Требуется определить эффективные меры поддержки и конкретные сроки реализации. К осуществлению этих проектов нужно активно подключать какиностранных инвесторов, так и отечественный бизнес. Важно максимально задействовать свое сырье, свои кадры и товары, другими словами, все то, что называется внутристрановой ценностью.

Через новую промышленную политику нам предстоит перейти к качественно другой модели развития.

Государство совместно с крупными предприятиями должно «замкнуть» производственный цикл в стране. Для этого потребуются применить как регулирующие, так и стимулирующие механизмы. Обрабатывающая промышленность должна получать сырье в достаточном объеме и по адекватным ценам.

Важно также наращивать объем отечественных товаров в регулируемых закупках и полноценно запустить систему офтейка. Долю офтейк-контрактов с отечественными производителями нужно довести минимум до 10%. Это 2 триллиона тенге ежегодно. В прошлом году я поручил внедрить качественно новую систему государственных закупок, чтобы устранить проблемы текущей системы: длительные сроки, бесконечные обжалования, недостаточная прозрачность. Правительством подготовлен новый закон. Он должен способствовать рациональному и подотчетному использованию бюджетных средств. С другой стороны, новая система должна обеспечивать дальнейшую поддержку отечественного предпринимательства и, самое главное, – оперативно решать насущные проблемы с помощью бюджетного финансирования.

Предстоит упростить и сократить закупочный процесс, обеспечить принцип приоритета качества над ценой, то есть поставить эффективный заслон от демпинга, а также осуществить полную автоматизацию процедур. В госзакупки впервые будут внедрены инструменты строительства «под ключ». Транспарентность следует обеспечить за счет нового механизма рассмотрения жалоб и внедрения института общественного мониторинга. В результате доля казахстанского содержания в регулируемых закупках в течение трех лет должна превысить как минимум 60%. Сейчас многие страны активно применяют меры по защите внутреннего рынка. На протекционистскую промышленную политику перешли даже развитые государства. В Казахстане же по классификации ВТО уровень защиты внутреннего рынка считается низким, применяется всего 128 нетарифных мер. Поэтому нам нужны новые, смелые подходы в торговой политике. Государство обязано защищать отечественных производителей. Это не сигнал для закрытия нашей экономики от внешнего мира: она должна оставаться открытой, но с учетом интересов национального бизнеса.

Известно, что в Казахстане хорошо развита добывающая промышленность. Этот сектор выступает надежным источником роста национальной экономики. Так должно быть и впредь.

На мировом рынке цены на большинство видов металла достигли исторических максимумов. Вместе с тем в последнее время растет недовольство граждан, проживающих вокруг крупных производств. Они жалуются на ухудшение экологии и вред здоровью. Все чаще фиксируются травматизм и гибель работников на производстве. Правительству необходимо принять решительные меры для улучшения технологического и экологического состояния, системы охраны здоровья на предприятиях. Крупнейшие промышленные производства должны проходить технологический и экологический аудит каждые пять лет. Это условие относится и к инфраструктурным предприятиям. Отдельного внимания требует геологоразведка. В 2018 году в целях восполнения минерально-сырьевой базы было принято новое законодательство по управлению горнорудным сектором. Однако оно не заработало в полной мере. Как итог – в нашей богатой ресурсами стране долгое время не было значимых геологических открытий. Ситуацию нужно срочно менять. Предстоит в кратчайшие сроки модернизировать систему управления горнорудным сектором.

В большинстве стран основным двигателем отрасли являются частные компании. Поэтому привлечение крупных частных инвестиций в решающей степени поможет раскрыть потенциал отрасли. Для этого необходимы гибкие регуляторные и фискальные условия. Следует обеспечить приоритетное право на недропользование инвесторам, осуществляющим геологическое изучение за счет своих средств. В два раза сократить сроки и процедуры согласования проектов путем внедрения комплексной государственной экспертизы и полной цифровизации процесса.

Задача Правительства – довести к 2026 году площадь геолого-геофизической изученности с текущих полутора миллионов до не менее 2 миллионов 200

Одной из приоритетных задач должно стать освоение залежей редких и редкоземельных металлов, по сути превратившихся в «новую нефть». Страны, которые смогут реализовать свой потенциал в этой сфере, будут определять вектор технологического прогресса всего мира.

До конца текущего года мы должны разработать комплексное видение развития отрасли. С целью поддержки обрабатывающей промышленности следует освободить иностранных и отечественных инвесторов от уплаты налогов и других обязательных платежей на первые три года. Это принципиальный момент, который должен придать серьезный импульс именно обрабатывающей индустрии.

Еще один важный вопрос – всемерное укрепление оборонно-промышленного комплекса, который в развитых государствах играет ключевую роль в обеспечении национальной безопасности.

Важнейшей задачей является создание цикла производства с высокой долей локализации, позволяющей снизить зависимость от импортных поставок. Наша армия должна быть обеспечена высокотехнологичным вооружением и военной техникой, в том числе бронетехникой, беспилотными летательными аппаратами, современным стрелковым оружием. Нужно укрепить производственные мощности по оперативному ремонту техники, усилить поддержку отечественных предприятий. Соответствующая материально-техническая база, компетенции и кадры у нас имеются. Им нужны заказы от соответствующих ведомств. Следует продолжить работу по трансферту современных технологий и локализации новых производств. Механизмом прямой финансовой поддержки отечественных предприятий станет специальный Фонд развития оборонно-промышленного комплекса.

Перед нами стоит еще одна задача – добиться реального прорыва в агропромышленном комплексе. Потенциал отечественной сельскохозяйственной отрасли колоссален, однако мы до сих пор не можем раскрыть его в полной мере.

Вокруг Казахстана огромные рынки сбыта, которые нуждаются в качественных продуктах питания. Стратегическая цель нашей страны – стать одним из ведущих аграрных центров Евразийского континента. Это невозможно без поэтапного перехода от первичного производства к выпуску продукции более высоких переделов. Задача – в течение трех лет увеличить долю переработанной продукции в АПК до 70%. Это потребует пересмотра налоговой политики, которая должна стимулировать именно переработку. Для качественного рывка в отрасли необходима критическая масса крупных игроков. Чтобы удержать собственные рынки и нарастить экспорт, нужно иметь предприятия, способные обеспечить масштабы, качество и регулярность поставок. Поэтому необходимо стимулировать укрупнение отечественных агрофирм, а также на взаимовыгодных условиях активно привлекать транснациональные корпорации. В приоритете должны быть перспективные для нас направления: глубокая переработка мяса, молока и зерна, развитие промышленного тепличного хозяйства. При этом нельзя забывать и о потенциале отечественных агропредприятий. Здесь показателен пример Северо-Казахстанской области, где возводятся более 100 крупных молочно-товарных ферм. Профессионализм аграриев и наличие кормовой базы в сочетании с применением выверенных инструментов государственной поддержки дают неплохие результаты. Следует распространить этот опыт на строительство птицефабрик, овощехранилищ и предприятий мясного животноводства.

Для развития села принципиально важна поддержка малых хозяйств. Программа «Ауыл аманаты» доказала свою востребованность. Следующим этапом ее развития должна стать не просто выдача льготных кредитов, но и стимулирование кооперации личных подсобных хозяйств.

Серьезной проблемой стала изношенность машинно-тракторного парка – этот показатель на сегодня составляет 80%. Поэтому темпы обновления сельскохозяйственной техники следует довести до 8-10% в год. При этом нужно учесть интересы и отечественных производителей техники, и аграриев. В условиях нарастающей глобальной конкуренции и переориентации товарных потоков особое значение обретает сбытовая политика. Крайне важно сохранить внутренние и экспортные ниши, нарабатанные годами. Перед Правительством стоит задача планомерного расширения географии экспорта. Необходимо принять меры для продвижения казахстанских товаров на зарубежных рынках.

Современное сельское хозяйство – это высокотехнологичная отрасль. Земля и климат уже не являются определяющим фактором успеха аграриев, на первый план вышли инновационные решения. Без

современной науки ситуация в отрасли будет не просто стагнировать, а ухудшаться.

Следует принять меры по развитию агронауки, и, главное, – ее практическому применению в сельском хозяйстве. Национальный аграрный научно-образовательный центр предстоит трансформировать в вертикально интегрированный агротехнологический хаб.

Нужно также наладить полноценное научно-практическое сотрудничество с признанными зарубежными центрами агронауки. Мы будем поддерживать частные научно-технологические инициативы и адаптируем образовательные программы к потребностям аграрного сектора. Серьезные реформы назрели в растениеводстве. Необходимо диверсифицировать посевы, увеличить площади высокопродуктивных культур, сократить водоемкие и монокультурные посевы. Следует предметно заняться обеспечением фермеров отечественными семенами, выведением и культивацией новых производительных сортов. Важно решить проблему избыточного ценового регулирования, которая серьезно тормозит развитие АПК.

Более активную стабилизирующую роль должна играть Продовольственная контрактная корпорация. При необходимости она будет осуществлять интервенции, тем самым сдерживая рост цен. Продкорпорация должна содействовать частному рынку в создании полноценной сети производства, хранения и сбыта сельскохозяйственной продукции.

Чередой аварий на теплостанциях прошлой зимой остро высветила копившиеся годами проблемы изношенности инфраструктуры. Устаревшая инфраструктура оказывает прямое влияние как на социальное самочувствие граждан, так и на темпы индустриализации нашей страны. Очевидно, что воплотить в жизнь новую экономическую модель без модернизации инфраструктуры невозможно. В разрабатываемом Правительством Инфраструктурном плане важно определить все проблемы данной отрасли и обозначить пути исправления ситуации. Требуется решения и вопрос энергетической безопасности. В этой сфере, насколько это возможно, следует опираться на собственные ресурсы. Ключевая роль отводится электроэнергетическому сектору. В ближайшие пять лет будут введены новые энергетические мощности объемом как минимум 14 гигаватт. Уже в этом году завершается реконструкция первого блока Экибастузской ГРЭС-1. На станции будут работать все 8 блоков, чего ранее никогда не было. Реализуется проект по расширению ГРЭС-2, начинается проект по строительству ГРЭС-3. Казахстан в принципе не должен импортировать электроэнергию, быть зависимым от соседних стран. То, что происходит сейчас, недопустимо со всех точек зрения, в первую очередь с точки зрения безопасности государства.

Разумеется, продолжится реализация проектов возобновляемой энергетики. Отдельного внимания заслуживает развитие гидроэлектростанций. Энерго-, тепло- и водоснабжение представляют собой единую технологически взаимосвязанную систему. К ней необходимо подходить как к отдельной важной отрасли экономики. Действующий подход во многом себя исчерпал. Сегодня требуются новые решения. Предстоит перезагрузить тарифную политику, внедрить новые методы тарифообразования, повысить инвестиционную привлекательность отрасли. Для всех субъектов естественных монополий следует ввести адекватные рыночные тарифы сроком на 5-7 лет. Гарантированный долгосрочный тариф позволит планировать инвестиции, выступит «твердым» залогом при привлечении кредитных средств.

При этом должна быть значительно повышена ответственность монополистов. Будут внедрены цифровые инструменты контроля, расширен доступ граждан к информации по исполнению тарифных смет и инвестиционных программ.

В повестке дня и дальнейшая газификация страны. Расширение ресурсной базы товарного газа – приоритетная задача для Правительства и национальной газовой компании. Нужно ускорить строительство новых газоперерабатывающих заводов, а также полное вовлечение в оборот имеющихся перерабатывающих мощностей. Наши нефтегазовые гиганты – Тенгиз, Кашаган, Карачаганак – должны быть надежными поставщиками доступного газа. Важно также привлекать инвестиции в разведку и освоение новых газовых месторождений.

Электричество, тепло и вода – базовые блага, необходимые для комфортной жизни. К их использованию нужно подходить ответственно и рачительно. Такой подход должен лежать в основе новой бытовой культуры в нашей стране. Это касается не только домохозяйств, но и всех

участников экономических отношений. Расточительное потребление – это уже непозволительная роскошь. Правительству необходимо кардинально пересмотреть действующую политику энергоэффективности с учетом стандартов ОЭСР.

Предстоит поэтапно внедрить четкие нормативные требования по энергоэффективности и ресурсосбережению в целом. Задача – к 2029 году снизить ключевые показатели энергопотребления и энергоемкости минимум на 15%.

Нам следует акцентированно заниматься развитием зеленой экономики. Очевидно, что в долгосрочной перспективе глобальный переход на чистую энергетику неизбежен. По данным международных аналитиков, около трети общемировых капитальных вложений уже приходится на проекты возобновляемой энергетики. В Казахстане тоже проделана большая работа, были приняты новый Экологический кодекс и Стратегия достижения углеродной нейтральности до 2060 года. Доля возобновляемой энергетики в общем объеме генерации за последние пять лет выросла почти до 5%. К 2027 году будут введены мощности еще на 1,4 гигаватта. Структура энергетического баланса страны неизбежно изменится. Поэтому следует совершенствовать подходы к управлению всей энергетической отраслью: от генерации до сбыта. Необходимо развивать водородную генерацию.

Расширение объектов генерации – основа для трансфера технологий и локализации производства в энергетическом машиностроении, создания аккумуляторной промышленности. Благо, что сырьем у нас достаточно.

Требуются новые решения в области создания балансирующих мощностей, системы аккумулирования энергии.

Переход к углеродной нейтральности может быть ускорен торговлей квотами на выбросы парниковых газов.

Правительству и бизнесу следует заняться использованием возможностей в указанных направлениях.

Все более актуальным для ведущих экономик становится привлечение «зеленых» финансов. За прошедшие семь лет в мире свыше двух с половиной триллионов долларов направлены на «зеленые» облигации. Принципы ESG (environment, social, governance) за короткий период превратились в стандартную практику финансовых организаций. В этой связи Международный финансовый центр «Астана» должен стать основной площадкой в нашем регионе для привлечения «зеленого» фондирования. Особо важным экономическим и политическим вопросом стало развитие атомной энергетики. Вы знаете, что существуют разные мнения по поводу целесообразности строительства АЭС в нашей стране. С одной стороны, Казахстану как крупнейшему производителю урана в мире надлежит иметь собственную атомную генерацию. Некоторые специалисты высказываются за строительство станций с малыми реакторами. С другой, у многих граждан и ряда экспертов есть опасения касательно безопасности атомных станций. И это понятно, учитывая трагическое наследие Семипалатинского ядерного полигона.

Нужно продолжить общественные слушания и всестороннее широкое обсуждение по данному вопросу.

В 2019 году в своей предвыборной платформе я обещал, что по наиболее важным стратегическим проблемам решения будут приниматься посредством референдумов. Строительство или отказ от возведения АЭС – крайне важный вопрос, касающийся будущего нашей страны. Поэтому предлагаю вынести его на общенациональный референдум. По конкретным срокам определимся позднее.

Актуальной остается проблема доступности и качества водных ресурсов. С учетом тенденции роста населения и экономики к 2040 году дефицит воды в Казахстане может достичь 12-15 миллиардов кубических метров. Наша страна зависит от ресурсов трансграничных водных источников. Реки и каналы Евразии – общее природное достояние, призванное объединять народы и экономики. По данному вопросу нужно всегда находить понимание и взаимовыгодный консенсус со своими соседями и друзьями. Поэтому проведение выверенной водной политики, решение вопросов трансграничного водопользования – это важнейшие задачи Правительства.

Фермеры и промышленники нуждаются в качественном анализе и прогнозе по воде. Это касается и ежегодных поставок, и среднесрочной перспективы. Поэтому надо планировать загодя. Вместе с тем важно рачительно относиться к внутренним водным ресурсам. Процесс внедрения водосберегающих технологий идет крайне медленно, отсутствует культура ответственного водопотребления. Потери в сельском хозяйстве,

ключевом потребителе воды, в отдельных регионах достигают 40%. Фактический износ водохозяйственных объектов превышает 60%.

Для исправления ситуации необходимы самые решительные и быстрые меры. В первую очередь следует ускорить внедрение передовых водосберегающих технологий – до 150 тысяч гектаров в год. Необходимо решить вопрос накопления талой воды и потерь при ее передаче, ведь это наш внутренний резерв. Для этого нужно построить 20 новых и реконструировать как минимум 15 действующих водохранилищ, модернизировать и оцифровать не менее 3500 километров каналов. Задача – к 2027 году обеспечить дополнительно около двух кубических километров воды. Внедрение водосберегающих технологий – очень важный вопрос, требующий безотлагательных мер. Вместе с тем сейчас нам не обойтись без новой тарифной политики, адекватной текущим реалиям. Устаревшая инфраструктура функционирует на пределе возможностей. Создание новой – задача рынка. Сверхнормативное потребление воды будет равно повышенному тарифу. Одним словом, нужно всячески экономить воду. При этом «черный рынок» воды должен быть полностью искоренен.

Вода – это ограниченный ресурс, ее наличие является залогом выживания фермеров. Поэтому нарушения в данной сфере будут жестко пресекаться и наказываться по всей строгости закона.

Водные ресурсы имеют для нашей страны не менее важное значение, чем нефть, газ или металлы. Считаю, что эффективным развитием водохозяйственной системы должно заниматься самостоятельное ведомство. В этой связи будет образовано Министерство водных ресурсов и ирригации. В рамках министерства будет воссоздана Национальная гидрогеологическая служба. Реформированию подвергнется вся система управления водным хозяйством страны, включая ключевые компании «Казводхоз», «Нуринский групповой водопровод» и другие. В целом, потребуется существенное материальное и, самое главное, кадровое усиление всей отрасли.

Нарастающий дефицит воды является общей проблемой для стран Центральной Азии. Рациональное использование водных ресурсов, наряду со сферами энергетики и транспорта, может стать еще одним важным элементом новой модели региональной кооперации. Поручаю Правительству всесторонне проработать данный вопрос с соседними государствами.

Стратегическое значение имеет полноценная реализация транспортно-логистического потенциала. Мы являемся свидетелями формирования новой экономической географии мира. Прогнозируется стремительный рост торговых потоков из Китая в Европу, Россию, Центральную Азию и обратно. Казахстан находится на перекрестке путей, связывающих глобальные Север и Юг, Запад и Восток. Это наше серьезное преимущество, которое открывает широкие перспективы.

Транспортно-логистическая отрасль должна стать одним из локомотивов экономического развития страны. В условиях активной конкуренции нам предстоит оперативно решить ключевые проблемы данной отрасли. В первую очередь следует реализовать ряд крупных железнодорожных проектов, таких как «Достык – Мойынты», «Бахты – Аягыз», «Дарбаза – Мактаарал», обводная линия Алматы. В транспортной сфере Казахстан продолжит сотрудничество с Россией и Китаем.

Важную роль в укреплении нашего транзитного потенциала призван сыграть Транскаспийский маршрут. В среднесрочной перспективе объемы перевозок по данному коридору могут быть увеличены в пять раз. Для этого нужно объединить усилия со странами партнерами – Китаем, Азербайджаном, Грузией, Турцией.

Предстоит построить новый «сухой порт» на переходе «Бахты», ускорить строительство контейнерного хаба в Актау, расширить портовые мощности на Черном море вдоль Среднего коридора. Уже дан старт строительству казахстанских терминалов в китайском Сиане и грузинском порту Поти. Это реальные примеры сопряжения китайского мегапроекта «Пояс и Путь» с нашими национальными инициативами. Реализация транспортного потенциала зависит от наших конструктивных и добрососедских отношений со всеми близлежащими странами без исключения, включая Россию, Китай, наших добрых соседей по Центральной и Южной Азии.

Далее. Нам нужен целостный план развития морской инфраструктуры, отдельная роль в котором должна быть отведена порту Курык. Ему предстоит стать полноценным логистическим кластером, таким как Актау.

Не менее важен международный коридор «Север – Юг», открывающий нашей стране выход на порты

Персидского залива. Предстоит поэтапно удвоить пропускную способность железнодорожной части данного маршрута. В первую очередь необходимо начать модернизацию казахстанского участка железнодорожной линии «Болашак – Челябинск». Для эффективной интеграции в международные маршруты важно предоставлять полный спектр логистических услуг. Аэропорты Астаны, Алматы, Шымкента и Актобе должны стать мультимодальными центрами, оказывающими конкурентоспособные и качественные услуги по аккумулярованию и распределению грузов.

В целом для развития отрасли потребуются адекватная тарифная и регуляторная политика, активное привлечение частных инвестиций.

Необходимо в кратчайшие сроки завершить трансформацию КТЖ в полноценную транспортно-логистическую компанию.

Требуется также решить проблемы в сфере строительства автомобильных дорог. Их качество не выдерживает критики. Несвоевременное и некачественное выполнение работ, высокий уровень коррупции, низкая конкуренция – это «родовые болезни» данной отрасли. Поэтому следует принять конкретные меры уже до конца года. Все недобросовестные компании в соответствии с законом будут привлечены к ответственности. Этому вопросу я уделяю особое внимание. Нужно ужесточить контроль, принять новые нормативные документы. До 2029 года предстоит провести качественную реконструкцию более четырех тысяч километров автомобильных дорог.

В целом, Казахстан должен усилить свои позиции в качестве узлового транзитного хаба в Евразии и стать со временем полноценной транспортно-логистической державой. Динамичное развитие этой сферы – стратегическая задача. Доля транспортно-логистического сектора в структуре ВВП в течение ближайших трех лет должна достичь не менее 9% (в 2022 г. – 6,2%). Для этого принципиально важно обеспечить эффективную управляемость отраслью. Следует восстановить Министерство транспорта, которое также будет заниматься строительством дорожной инфраструктуры. Вы знаете, я уделяю повышенное внимание вопросам цифровизации и внедрения инноваций. Перед нами стоит стратегически важная задача – превратить Казахстан в IT-страну.

Достижения в сфере цифровизации у нас уже имеются – мы в числе мировых лидеров по индексу развития электронного правительства и финтех. Объем экспорта отечественной IT-отрасли только за прошлый год вырос в пять раз. До конца текущего года этот показатель может достичь 500 миллионов долларов. Но и это не предел.

Новая задача Правительства – довести экспорт IT-услуг до одного миллиарда долларов к 2026 году. Этому будет содействовать открытие совместных предприятий с крупными зарубежными IT-компаниями. Правительству надлежит внести детальные предложения по этому вопросу. Особого внимания требует применение технологий искусственного интеллекта. Прогнозируется, что в ближайшие несколько лет в эту сферу в мире будет инвестировано свыше одного триллиона долларов. Успешное развитие этого сектора может обеспечить значительный прирост ВВП отдельным странам. Если мы полноценно используем возможности искусственного интеллекта, то сможем совершить качественный рывок к экономике знаний. Предстоит наладить сотрудничество с ведущими международными компаниями. Нужно также сфокусироваться на подготовке квалифицированных специалистов. Как минимум три известных вуза должны заняться обучением кадров и проведением исследований в этой области.

Наша страна может стать площадкой для продажи вычислительных мощностей глобальным игрокам. Поэтому необходимо создать самые привлекательные условия, включая преференции для привлечения инвестиций в строительство крупных дата-центров и продвижения казахстанских интересов в сфере хранения и обработки данных.

Пришло время на законодательном уровне закрепить руководящие принципы цифровизации. Прошу Правительство, экспертное сообщество, депутатов Парламента заняться подготовкой целостного отраслевого документа. В моей предвыборной программе содержалась инициатива о разработке Закона «О науке и технологической политике». Важно, чтобы находящийся сейчас в стадии подготовки законопроект отражал логику развития экономики именно на основе науки и инноваций. Нужны не декларативные, а действенные меры поддержки частных инициатив по созданию инновационной инфраструктуры – бизнес-инкубаторов, центров коммерциализации, технопарков

и конструкторских бюро. Следует использовать успешный зарубежный опыт.

Основным источником запуска инновационных проектов должно стать венчурное финансирование. Поэтому необходимо решить все правовые и финансовые вопросы, чтобы повысить интерес к проектам со стороны отечественных и иностранных инвесторов.

Далее. Сейчас основной упор в инновационном развитии делается на создании соответствующих экосистем в Астане и Алматы. Однако этого недостаточно.

Во время поездок в регионы я всегда встречаюсь с талантливыми и креативными гражданами. Важно создавать условия, чтобы они могли в полной мере реализовать свой потенциал. Ставлю задачу в тесной координации с реальным сектором на базе региональных университетов выстроить целостную инновационную экосистему во всех областных центрах. Следует широко масштабировать опыт Astana Hub. Еще одна точка роста экономики и занятости – это креативная индустрия, которая охватывает медиа, кино, музыку, дизайн, образование, сферу информационных технологий.

В современном мире именно «креативное производство», основанное на творческом потенциале и интеллектуальном капитале граждан, служит источником развития по-настоящему инклюзивной экономики. Более того, креативная экономика становится движущей силой развития крупных городов, притягивающих талантливых, творческих людей. В Казахстане данный сектор до сих пор не развит. Вклад креативной индустрии в ВВП не дотягивает и до 1%, а его доля в структуре занятости тоже крайне низка. При этом у нас есть целая плеяда соотечественников, благодаря своему таланту получивших признание даже на мировой арене. Мы должны создать все условия для масштабного развития креативной экономики в нашей стране. В том числе правовыми инструментами защитить интеллектуальную собственность. Это принципиально важный момент. Интеллектуальная собственность – такое же имущество, как оборудование или технологии. Сейчас центры креативной индустрии сосредоточены в трех крупных городах (Астана, Алматы, Шымкент), регионы остаются без должного внимания. Это нужно исправить. Точки притяжения талантов – Центры креативной индустрии – должны быть в каждом областном центре, в каждом крупном городе. Там же следует помогать участникам с вопросами коммерциализации своих продуктов. Особенности производственного процесса субъектов креативной индустрии не позволяют им полноценно участвовать в программах поддержки предпринимательства, получать финансирование. Считаю необходимым разработать отдельный пакет мер поддержки «креативщиков».

Далее остановлюсь на вопросе развития среднего предпринимательства. Принятые в последние годы меры обеспечили стабильный рост малого и крупного бизнеса. Однако темпы развития среднего предпринимательства недостаточны. Для успешного перехода на новую экономическую модель придется поднимать его практически в «ручном режиме». В первую очередь необходимо устранить перекосы, сдерживающие средний бизнес. Не секрет, что большая его часть, вырастая, дробится, чтобы остаться в «удобном» сегменте малого бизнеса. Правительству следует внести изменения в законодательство, стимулирующие укрупнение субъектов малого предпринимательства. В стране не так много успешных средних предприятий, активно осваивающих рынки. Их нужно поддерживать. По каждому из них надо составить конкретный план, нацеленный на увеличение возможностей и расширение производства в два-три раза. Следует объединить программы «Дорожная карта бизнеса» и «Экономика простых вещей» в комплексную программу поддержки малого и среднего предпринимательства. Государственную поддержку важно дифференцировать по уровню технологической сложности производств и категориям бизнеса.

Крайне важна операционная эффективность государственной поддержки. Поэтому нужно осуществить структурную трансформацию холдинга «Байтерек» и его масштабную цифровизацию. Самого пристального внимания требует стимулирование экспорта. Механизмы для этого имеются, но нет системного подхода. Поэтому на базе компании KazakhExport следует создать полноценный институт продвижения экспорта с консолидацией в нем всех необходимых инструментов.

Кроме того, важно перезагрузить деятельность «Отбасы банка», переориентировав фокус с областных центров на районы, моногорода и села. Очевидно, что успешное развитие

предпринимательства невозможно без развития конкуренции. Сегодня в целом ряде базовых отраслей доминируют несколько крупных игроков. Это ведет к искажениям рынка.

Агентство по защите и развитию конкуренции совместно с Правительством должны принять меры для демополизации ключевых рынков. Мы создали благоприятные условия для функционирования товарных бирж, что должно было способствовать организованной торговле. Но недостаточно эффективное регулирование привело к появлению так называемых «карманных» товарных бирж. Они превратились в площадки для устранения конкуренции, обхода закупочных процедур в пользу импорта и непродуктивного посредничества. Следует ужесточить регуляторные требования и полностью устранить указанные недостатки. При этом важно обеспечить полноценный доступ отечественных производителей к передовым торговым инструментам. Нельзя замыкаться только в пределах национальной торговой системы. Совместно с бизнесом следует проработать вопрос создания сильной региональной товарно-сырьевой биржи.

Еще одной серьезной проблемой является, по сути, отсутствие у антимонопольного органа возможности принимать оперативные меры для устранения нарушений. Две трети антимонопольных расследований обжалуются в судах, не успев начаться, а судебные тяжбы могут длиться годами. В результате работа ведомства фактически блокируется. В этой связи Правительству следует внести в Парламент законодательные поправки.

Другая серьезная задача – разгосударствление экономики. Сейчас ряд незаконно приватизированных и выведенных за рубеж активов возвращается государству. Мы строим открытую конкурентную экономику, поэтому предстоит передать их рынку, но уже на прозрачных и выгодных для государства условиях.

В целом, процессы приватизации и проведения народных IPO следует существенно ускорить. Главная цель – кардинально повысить прозрачность и эффективность управления активами. Поручаю Правительству с 2024 года начать приватизацию всех непрофильных активов и проведение народных IPO компаний Фонда «Самрук-Казына». В следующем году следует осуществить народное IPO компании Air Astana, подготовить к выходу на рынок компанию QazaqGaz, реализовать государственные активы в крупных компаниях.

Еще один важный вопрос – состояние предпринимательского климата в стране. Между властью и бизнесом должен быть конструктивный диалог. Известно, что сегодня, в переходный период, государственные органы допускают в своей работе определенные недочеты и перегибы. Поэтому необходима дальнейшая декриминализация экономических преступлений. Речь идет о делах в отношении предпринимателей и именно об экономических проступках. По налоговым преступлениям следует внедрить справедливый механизм определения пределов норм привлечения к уголовной ответственности.

Следует положить конец преследованиям предпринимателей правоохранительными органами. Как мне сообщают, такая практика, несмотря на запреты, все еще продолжается. Допускаю, что такие сведения иногда распространяются намеренно и могут вовсе быть ложными. Однако в любом случае эту проблему нельзя упускать из виду. Вопросы поддержки отечественного предпринимательства, снижения регуляторного прессинга и развития конкуренции требуют отдельного обстоятельного разговора. Поэтому в ближайшее время я проведу специальную встречу с отечественным бизнес-сообществом. Далее. Нам предстоит осуществить перезагрузку макроэкономической политики.

Только что я обозначил основные направления реформ в отраслях экономики. Обязательным условием для их успешной реализации является макроэкономическая устойчивость. Это аксиома. Необходимо наладить координацию финансовой, налогово-бюджетной и денежно-кредитной политик.

Основной проблемой, ограничивающей рост экономики, является нехватка инвестиций. Дефицит инвестиций равен отсутствию роста в будущем. В прошлом году вложения в основной капитал составили всего 15% от ВВП. Во многом это следствие того, что отечественные банки мало участвуют в развитии экономики. Такая ситуация вынуждает Правительство заниматься прямым финансированием, гарантированием и субсидированием. Это затратно, малоэффективно и противоречит принципам рыночной экономики.

Кроме того, на фоне снижения кредитования реального

сектора фокус деятельности банков сместился на предоставление потребительских займов. Это привело к нарастанию рисков для финансовой системы, а также чрезмерной закредитованности граждан. Принятое мною в 2019 году решение списать беззалоговые кредиты 500 тысячам граждан, а также вступивший в силу закон о банкротстве физических лиц снизили остроту вопроса. Но для кардинального исправления ситуации требуются новые системные меры.

В то же время крайне важно повышать финансовую грамотность самих граждан. В этом плане отмечу реализуемый партией Amanat проект «Қарызсыз қоғам», в рамках которого свыше 20 тысяч человек в 8 регионах страны повысили свою финансовую грамотность. Многие из них ранее взяли 10 и более кредитов. Данный проект за короткий период показал свою эффективность. Поручаю Правительству совместно с партией Amanat расширить его охват. Проект «Қарызсыз қоғам» должен работать на благо граждан по всей стране.

Требуется кардинально решить проблему недостаточного корпоративного кредитования. Экономике нужны деньги.

Чистая прибыль банков за прошлый год составила почти полтора триллиона тенге, за первую половину текущего года – более триллиона тенге. Такая сверхдоходность – не результат эффективной работы банков, а в основном следствие высокой базовой ставки, которую Национальный банк использует для борьбы с инфляцией. Правительству и Парламенту следует рассмотреть возможность более справедливого перераспределения этой прибыли с учетом интересов государства.

Актуален и вопрос с огромными доходами финорганизаций от размещения ликвидности в государственных ценных бумагах, так называемых нотах, которые при этом не облагаются налогами. В этом нет логики и государственного подхода. Правительство уже разбирается в этой парадоксальной ситуации. Соответствующие законодательные поправки будут внесены в Мажилис. Прошу депутатов внимательно рассмотреть их.

В то же время нужно мотивировать банки активно участвовать в корпоративном кредитовании, помогать именно предпринимателям. Кредитование бизнеса должно иметь более выгодное пруденциальное и фискальное регулирование в сравнении с другими видами банковской деятельности. Понимаю, вопрос непростой, деликатный. Поручаю Правительству и финансовым регуляторам в течение года высказать свое окончательное мнение по этому важному вопросу. Требуется принять меры по вовлечению в экономический оборот «замороженных активов» банков на общую сумму 2,3 триллиона тенге. В этой связи поручаю создать прозрачную цифровую платформу, посредством которой заинтересованный бизнес получит возможность приобрести эти активы и вернуть их в экономику.

Для расширения доступа реального сектора к «длинным деньгам» необходимо активнее применять механизмы совместного и синдицированного кредитования. В то же время промышленники и предприниматели не должны выступать в качестве «кредитного пылесоса», от них требуются качественные проекты, которые обеспечат реальную диверсификацию нашей экономики. Для повышения интереса коммерческих банков следует рассмотреть вопрос предоставления им гарантий институтов развития при финансировании приоритетных проектов. Еще одна проблема банковской сферы – высокая концентрация. На сегодня в стране действует 21 банк. При этом корпоративным кредитованием, то есть финансированием экономических проектов, занимаются лишь несколько крупных банков. Поэтому для повышения конкуренции в данной сфере следует привлечь в страну три надежных зарубежных банка. В целом, принципиальная задача – обеспечить ежегодный рост кредитования реального сектора на уровне 20% и выше.

В дискуссиях о потенциальных источниках финансирования экономики часто затрагивается тема использования средств Национального фонда. Эксперты спорят о балансе между сберегательной и развивающей ролью Фонда. Безусловно, сберегательная функция должна быть основной. Ресурсы Нацфонда являются серьезной гарантией финансовой устойчивости в случае непредвиденных вызовов.

Вместе с тем часть средств Фонда можно и нужно использовать уже сейчас с целью финансирования стратегических проектов, которые определяют облик будущего Казахстана. Нацфонд уже финансирует ряд крупных проектов. Но нам не хватает системности при отборе проектов. Поэтому требуется обеспечить всестороннюю экспертизу поступающих предложений,

чтобы каждый тенге из Нацфонда приносил ощутимую отдачу.

Еще одним источником «длинных денег» призван стать фонд, создаваемый в рамках закона о возврате капитала. Все поступающие средства должны быть использованы максимально эффективно и прозрачно для решения общестрановых задач. Следующая приоритетная задача – развитие фондового рынка. В настоящее время в Казахстане функционируют две фондовые биржи, которые во многом дублируют друг друга, а порой и конкурируют между собой. Для нашей финансовой системы это избыточно. В целях повышения емкости и привлекательности внутреннего рынка поручаю проработать вопрос объединения потенциала данных бирж под единым управлением. Весьма актуальной финансовой темой остается устойчивость платежных систем. В прошлом году Национальный банк запустил первый компонент Национальной платежной системы – Систему мгновенных платежей, которая на сегодня работает в пилотном режиме. Поручаю Национальному банку в течение 2024 года завершить процесс полноценного внедрения Национальной платежной системы. Теперь остановимся на крайне важной проблеме – бюджетной политике.

В прошлом году я поручал реформировать бюджетную систему путем перехода от «управления бюджетом» к «управлению результатами». Эта задача будет решена в рамках принятия нового кодекса, который повысит открытость, ответственность и самостоятельность участников бюджетного процесса.

Вместе с тем для дальнейшего повышения эффективности бюджетной политики необходимо постоянно искать новые инструменты и возможности. Поэтому поручаю Правительству в рамках нескольких министерств и регионов внедрить в пилотном режиме проект полноценного блочного бюджета. Далее. В региональной политике уже проведены важные реформы – это и внедрение прямой выборности акимов, и административная реформа. Однако не менее актуальным вопросом является кардинальное изменение межбюджетных отношений. В рамках перехода на новую экономическую модель предстоит повысить уровень бюджетной самостоятельности регионов. Решение о передаче в регионы части поступлений по корпоративному подоходному налогу и иным видам платежей дало положительные результаты. В прошлом году рост доходов регионов превысил 30%. Поэтому следующим этапом реформы будет распространение этой нормы на другие налоги, включая НДС.

Задача – передать на второй уровень бюджета дополнительно не менее двух триллионов тенге. По итогам поэтапной фискальной децентрализации доля трансфертов из республики в структуре доходов местного бюджета должна снизиться в среднем до 25% (сейчас – около 50%).

Кроме того, считаю, что следует предоставить районным акимам право самостоятельно формировать бюджет. Прежде всего это позволит существенно ускорить решение насущных проблем на местах. Необходимо также рассмотреть возможность передачи в регионы полномочий по определению преференций по той части налогов, которые собираются в местный бюджет. Данная мера придаст серьезный импульс развитию бизнеса, будет способствовать устойчивому прогрессу регионов. Поэтому при переходе на новую модель бюджетных отношений все акимы должны думать об эффективности и пользе для страны в целом.

Еще один важный момент. Объявленная мной ранее дифференциация налоговых ставок в разных секторах экономики должна обеспечить распределение налоговой нагрузки соразмерно повышению сложности производства.

Предприниматели справедливо жалуются на сложную процедуру возврата НДС, что серьезно ухудшает инвестиционный климат в стране. Правительству следует оперативно устранить эту застарелую проблему.

Нужно, наконец, упорядочить налоговые льготы. Они должны стать адресным инструментом экономического стимулирования. Недополученные налоги – это не построенные больницы, дороги и школы.

Следует критически проанализировать и сократить объем налоговых льгот минимум на 20%. Оставшиеся преференции должны предоставляться по четким правилам, без привязки к отдельным проектам и персонам.

Что касается налогового администрирования, то следует обеспечить переход на сервисную модель взаимодействия между фискальными органами и налогоплательщиками. Цель – не наказывать, а предупредить.

Необходимо провести полную цифровизацию налогового контроля и на 30% сократить формы

налоговой отчетности. Можно и нужно как минимум на 20% уменьшить общее количество видов налоговых и иных обязательных платежей в бюджет. Там, где нет значимой фискальной отдачи, следует исключить их полностью, остальные можно объединить. Показала свою востребованность инициатива по внедрению розничного налога. Учитывая положительный опыт, Правительство расширит сферу его охвата в два раза.

Предстоит также ускорить введение прогрессивного налогообложения.

В рамках перезагрузки налоговой политики от Правительства и Парламента потребуются смелые и выверенные решения.

Особо подчеркну, что в основе стратегии экономического развития Казахстана будут находиться интересы и потребности наших граждан, то есть она должна быть максимально человекоцентричной. С этой целью мы должны постепенно, но неуклонно дистанцироваться от модели сырьевого государства. Ежегодно в нашей стране рождается более 400 тысяч детей. Уже до конца года население Казахстана достигнет 20 миллионов человек. Растет и средняя продолжительность жизни, по итогам прошлого года она превысила 74 года. Наша страна считается одной из самых «молодых» в мире – средний возраст граждан составляет всего 32 года. Около трети населения – молодежь. Задача Правительства – превратить текущие демографические тенденции в конкурентные преимущества.

Основы формирования гармоничной личности и ответственного гражданина закладываются в детском возрасте. У каждого ребенка в стране должно быть счастливое и безопасное детство. В качестве Главы государства требую ужесточить наказание за любые формы насилия в отношении несовершеннолетних.

Особое внимание следует уделить вопросам безопасности дорожной инфраструктуры, зданий, одежды, продуктов питания для детей. Важно также психическое здоровье подрастающего поколения. Требуется институционально усилить в образовательных учреждениях службу психологической поддержки, организовать единый телефон доверия и разработать действенную программу помощи жертвам насилия и буллинга. Неотъемлемым правом каждого ребенка является право на получение качественного школьного образования. И слово «качественное» здесь ключевое. Поэтому необходимо последовательно улучшать качество образования, повышать компетенции педагогов.

Процесс обеспечения равенства в получении образования должен сопровождаться повышением скорости Интернета и обеспечением бесплатного доступа к цифровым образовательным ресурсам. Образовательная система должна трансформироваться с учетом потребностей рынка труда. Ряд отраслей национальной экономики испытывает кадровый голод, особенно по техническим и рабочим специальностям. Поэтому предстоит предметно заняться соответствующим образованием. Учебные заведения должны выстраивать долгосрочные партнерские отношения с потенциальными работодателями. Необходимы гибкие механизмы финансирования в зависимости от приоритетов экономики, специфики регионов и отрасли.

Демографический рост в нашей стране повышает спрос на образование. Однако принимаемые государством меры в образовательной сфере фрагментарны и слабо взаимосвязаны друг с другом. Поэтому поручаю внедрить Единую добровольную накопительную систему «Келешек», которая охватит детей с пяти лет. Эта программа должна предусматривать стартовый образовательный капитал от государства, ежегодную выплату государственной премии, инвестиционный доход. Данные накопления в купе со средствами, сформированными в рамках проекта «Нацфонд – детям», позволят им получить качественное образование.

Мы являемся свидетелями масштабных изменений на рынке труда, где все большую роль будет играть цифровая экономика. Более востребованной становится платформенная занятость. Уже сегодня в этом секторе работают свыше полумиллиона человек. Однако их трудовые права все еще слабо защищены. Поэтому предстоит разработать действенные механизмы защиты трудовых прав данной категории граждан и полностью отрегулировать вопрос платформенной занятости.

Крайне острой проблемой остается высокий уровень производственного травматизма. Правительству до конца года необходимо принять Концепцию безопасного труда до 2030 года. Она должна быть направлена на предупреждение и исключение

профессиональных рисков на рабочих местах. По моему поручению Правительством выработан механизм социальной поддержки лиц, длительное время занятых во вредных условиях труда. Вопрос давно обсуждается, и сейчас решение найдено. Основные параметры следующие. Учитывая значимый вклад в развитие отраслей и степень урона здоровью, таким работникам еще до достижения пенсионного возраста, в частности, уже с 55 лет, будет выплачиваться специальная социальная выплата. Прошу Парламент оперативно рассмотреть предложения Правительства. Люди ждут решения этого вопроса.

Далее. Как мы обещали, Правительство продолжит поэтапно повышать уровень минимальной заработной платы.

В целях увеличения доходов граждан поручаю с 1 января 2024 года повысить размер минимальной зарплаты до 85 тысяч тенге. Таким образом, мы за три года подняли размер минимальной оплаты труда в два раза. Данная мера позитивно отразится на благосостоянии около 1 миллиона 800 тысяч граждан, включая 350 тысяч бюджетников.

В целом, для всестороннего развития рынка труда Правительству необходимо в кратчайшие сроки утвердить Комплексный план, рассчитанный до 2030 года.

Помимо четкого определения принципов и приоритетов новой экономической политики критически важно качественное и полноценное исполнение намеченных реформ. И этот процесс напрямую зависит от компетенций, ответственности и политической воли государственных служащих.

Именно на системе исполнительной власти будет лежать основной груз ответственности за реформы. Поэтому она сама, в первую очередь, нуждается в трансформации, базовые направления которой следующие.

Во-первых, подготовка и исполнение отраслевых решений, а также персональная ответственность за результат будут целиком возлагаться на министров, которые своими приказами должны оперативно принимать необходимые решения. То же самое касается акимов на местах.

Во-вторых, Правительство будет нести полную ответственность за реализацию экономической политики. Оно должно обладать всеми рычагами самостоятельного управления экономикой без волокиты и бюрократии, без согласований с Администрацией Президента.

В-третьих, Администрация Президента, став «политическим штабом», сконцентрирует свои усилия на стратегических направлениях социально-экономического развития государства, вопросах внутренней и внешней политики, обороны и безопасности, правовой и кадровой политики. Будет продолжена работа по де бюрократизации государственного аппарата.

Коренному пересмотру подвергнется система государственного планирования, которая станет более компактной и гибкой. Предстоит пересмотреть механизм мониторинга и контроля исполнения поручений.

Запрос общества на новые подходы, инновационные идеи, свежие кадры высок как никогда. Поэтому будет создан кадровый резерв политических служащих, который позволит сформировать полноценную «скамейку запасных». Этот шаг очень важен в условиях острого кадрового дефицита. Желающих получить высокую должность у нас более чем достаточно, но их квалификация не соответствует требованиям. Поэтому следует предметно заняться кадровым вопросом, надо готовить качественных специалистов. Для этого нужно задействовать и кадровый потенциал политических партий. Вместе с тем важно последовательно расширять прямое участие граждан в принятии решений на уровне местной исполнительной власти. Уже больше двух лет граждане сами выбирают акимов сел, поселков и сельских округов. За это время были избраны три четверти акимов сельского уровня. Теперь нам предстоит апробировать выборность акимов районов и городов областного значения.

Дорогие соотечественники!

Все представленные сегодня проекты и инициативы по экономическому развитию страны основаны на детальных расчетах и исследованиях. Безотлагательно и кардинально перезагрузив всю экономическую систему, мы обеспечим процветание нашей страны и повысим благополучие народа.

Главная цель намеченных реформ – стабильный экономический рост на уровне 6-7 процентов, чтобы к 2029 году увеличить объем национальной экономики в два раза, до 450 миллиардов долларов. Безусловно, это масштабная и сложная задача.

Однако нам необходимо обеспечить справедливое распределение национального богатства, чтобы каждый гражданин ощутил плоды поступательного экономического развития. Это принципиальный вопрос. Для устойчивого будущего нашего государства нам предстоит во что бы то ни стало выполнить данную стратегическую задачу. Я постоянно говорю о ключевых направлениях развития страны, обозначаю наши главные ориентиры и сегодня.

У нас есть четкий образ будущего: мы строим Справедливый Казахстан – страну равных возможностей и прогресса. Мы создаем эффективное государство, в котором господствуют закон и порядок, культура диалога, ответственности и солидарности. Все провокации, направленные на подрыв общественного порядка, должны жестко пресекаться. К сожалению, правоохранительные органы и главы регионов не проводят эту работу на должном уровне, то есть не обеспечивают верховенство закона. В результате в обществе раз за разом происходят неприемлемые ситуации. Так, вандализм на улицах и на природе, недисциплинированность, бескультурье некоторых наших граждан, разного рода бытовые конфликты негативно сказываются на имидже нашей страны на международной арене. Еще раз повторю: наша главная цель – обеспечить неукоснительное соблюдение закона и общественного порядка.

Мы стремимся быть частью открытого современного мира, развивая культуру, образование и науку. Достичь стоящей перед нами высокой цели будет непросто. Но если объединить усилия граждан, бизнеса, представителей власти, то нам это по плечу. Только так мы сможем коренным образом трансформировать существующую модель развития государства и преодолеть все трудности. В целом, вы все видите, что обстановка в мире очень сложная, человечество сталкивается с различными вызовами. Многие страны переживают природные катаклизмы, испытывают дефицит электроэнергии и продовольствия. По оценкам экспертов, июль этого года стал самым жарким месяцем за всю историю наблюдений. Во многих странах усиливаются инфляция и рост цен. Между государствами нарастает противостояние, разгораются вооруженные конфликты. Количество беженцев в мире превысило 110 миллионов. Все это оказывает негативное влияние и на Казахстан. Однако даже в условиях глобальной турбулентности и неопределенности мы будем твердо следовать своим курсом.

Безусловно, путь прогресса и поступательного развития не бывает гладким и безоблачным. Никто к нам не придет со стороны и не сделает Казахстан лучше вместо нас. Каждый гражданин нашей страны должен идти в ногу со временем. В такое кризисное время наш народ должен сохранять единство и сплоченность. Другого варианта нет.

Для построения Справедливого Казахстана одних только политических и экономических реформ недостаточно. В первую очередь требуется изменение общественного сознания и устремлений граждан, без этого вся остальная работа будет напрасна. Об этом я предметно говорил на втором заседании Национального курултая.

Формирование нового качества нации имеет особое значение для нашей страны. Все граждане, особенно молодежь, должны воплощать в себе самые лучшие качества – из этого складывается единая система ценностей общества. Если каждый будет патриотичным, образованным, трудолюбивым, дисциплинированным, ответственным, справедливым, бережливым и отзывчивым, то для нас не будет недоступных высот. В этом и заключается глубинный смысл концепции «Адал азамат», которая берет свое начало от учения Абая о «Совершенном человеке». Вновь повторюсь: понятия Справедливый Казахстан и «Адал азамат» как основополагающие ценности должны всегда стоять в одном ряду. По сути, там, где нет ответственности, никогда не будет справедливости. Если каждый человек будет ответственным гражданином, у которого слова не расходятся с делом, то в стране восторжествует справедливость. У нас у всех одна Родина – Казахстан. И в наших руках сделать нашу страну сильной и успешной. Обеспечить защиту и процветание родной земли, бесценного наследия наших предков, – это наш священный долг. И я призываю каждого гражданина достойно нести эту высокую миссию. Сохранить единство и упорно трудиться, преобразить страну и передать подрастающему поколению развитое государство – все это и означает истинное следование заветам предков. Благодарю всех за внимание!

Государственная услуга

КГУ «Кабинет психолого-педагогической коррекции №19, село Егиндыколь Егиндыкольский район» управления образования Акмолинской области оказывает государственную услугу «Реабилитация и социальная адаптация детей и подростков с проблемами в развитии»

Государственная услуга оказывается бесплатно физическим лицам.
Срок оказания государственной услуги
1) Срок оказания – от 90 календарных дней до 365 календарных дней;
2) максимально допустимое время ожидания для сдачи документов - не более 15 минут;
3) максимально допустимое время обслуживания - не более 15 минут.
График работы: с понедельника по пятницу включительно, кроме выходных и праздничных дней,

с 9.00 до 18.30 часов, с перерывом на обед с 13.00 до 14.30 часов, согласно Трудовому кодексу Республики Казахстан.
Прием заявления и выдача результата осуществляется с 9.00 до 17.30 часов с перерывом на обед с 13.00 до 14.30 часов.
Предусмотрена предварительная запись по телефону 8(7642)21269 и при непосредственном обращении уполномоченного лица.
Перечень документов необходимых для оказания государственной услуги:

1) заявление родителя (законного представителя) уполномоченного лица в произвольной форме;
2) заключение психолого-медико-педагогической консультации.
При обращении уполномоченного лица через портал:
1) заявление родителя (законного представителя) уполномоченного лица в произвольной форме;
2) заключение психолого-медико-педагогической консультации.
Адрес: село Егиндыколь улица Школьная 11
Телефон: 8(71642)21269, 87774759247

Регистрация лиц, ищущих работу, безработных и осуществления трудового посредничества, оказываемые карьерными центрами

Перечень основных требований к оказанию государственной услуги «Регистрация лиц, ищущих работу»		
1	Наименование услугодателя	Карьерный центр (далее – услугодатель)
2	Способы предоставления государственной услуги	1) услугодатель; 2) веб-портал «Электронного правительства»: www.egov.kz (далее – Портал egov.kz); 3) портал enbek.kz
3	Срок оказания государственной услуги	1 (один) рабочий день.
4	Форма оказания государственной услуги	Электронная (полностью автоматизированная)/ бумажная
5	Результат оказания государственной услуги	Уведомление о регистрации в качестве лица, ищущего работу либо мотивированный ответ об отказе в оказании государственной услуги по основаниям, предусмотренным пунктом 9 настоящего перечня
6	Размер оплаты, взимаемой услугодателем при оказании государственной услуги, и способы ее взимания в случаях, предусмотренных законодательством Республики Казахстан	Государственная услуга оказывается бесплатно
7	График работы услугодателя и объектов информации	1) услугодателя – с понедельника по пятницу с 9.00 часов до 18.30 часов с перерывом на обед с 13.00 часов до 14.30 часов, кроме выходных и праздничных дней, согласно Трудовому кодексу Республики Казахстан; 2) Портала egov.kz – круглосуточно, за исключением технических перерывов в связи с проведением ремонтных работ (при обращении уполномоченного лица после окончания рабочего времени, в выходные и праздничные дни согласно Трудовому кодексу Республики Казахстан, прием заявлений и выдача результатов оказания государственной услуги осуществляется следующим рабочим днем); 3) портала enbek.kz – круглосуточно, за исключением технических перерывов в связи с проведением ремонтных работ
8	Перечень документов необходимых для оказания государственной услуги	1. Для регистрации в качестве лица, ищущего работу, услугодатель предъявляет услугодателю: 1) заявление по форме согласно приложению 1 к перечню; 2) документ, удостоверяющий личность услугодателя, либо электронный документ из сервиса цифровых документов (для идентификации личности); 3) документ, подтверждающий трудовую деятельность (при наличии); 4) документ об образовании, квалификации, наличии специальных знаний или профессиональной подготовки (при наличии); После удостоверения личности и введения данных в АИС «Рынок труда» документы возвращаются услугодателю 2. Для регистрации в качестве лица, ищущего работу, через Портал или государственный информационный портал «Электронная биржа труда» услугодатель заполняет форму сведений для регистрации в качестве лица, ищущего работу, согласно приложению 2 к настоящему перечню в форме электронного документа, удостоверенного электронной цифровой подписью услугодателя. На Портале уведомление о принятии заявки с указанием даты получения результата государственной услуги направляется в «личный кабинет» услугодателя
9	Основания для отказа в оказании государственной услуги, установленные законодательством Республики Казахстан	1) установление недостоверности документов, представленных услугодателем для получения государственной услуги, и (или) данных (сведений), содержащихся в них; 2) несоответствие представленных сведений услугодателем, необходимых для оказания государственной услуги, требованиям установленным настоящим Перечнем
10	Иные требования с учетом особенностей оказания государственной услуги, в том числе оказываемой в электронной форме	Адреса мест оказания государственной услуги размещены на: 1) www.enbek.kz; 2) www.egov.kz; Контактные телефоны справочных служб услугодателя по вопросам оказания государственной услуги указаны на интернет-ресурсе www.enbek.kz. Единый контакт-центр: «1414». «Для использования цифрового документа необходимо пройти авторизацию в мобильном приложении с использованием электронно-цифровой подписи или одноразового пароля, далее перейти в раздел «цифровые документы» и выбрать нужный документ. Сервис цифровых документов доступен для авторизованных пользователей в мобильном приложении»

Ақмола облысында кәсіби қабылдаушы отбасылар пайда болады

Қазақстандағы жаңа модель жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларды бірден балалар үйлерін айналып өтіп, кәсіби қабылдаушы отбасыларға беруге мүмкіндік береді. Жобаны біздің облыста пилоттық режимде Оқу-ағарту министрлігінің балалар құқықтарын қорғау комитеті мен «АНА ҮЙІ» ҚҚ бірлесіп іске қосуда.
«Ақмола облысы кәсіби қабылдаушы отбасылар пилоттық жобасы енгізілмек алғашқы өңір болып табылады. Бұл бүкіл ел бойынша кәсіби отбасылар институтын масштабтау және жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мекемелерді қайта институттандыру үшін негіз болады», - деді Ақмола облысы білім басқармасының басшысы Шоқан Оразалин.
Отбасының үш түрі ұсынылады:
- шұғыл орналастыру - балалардың ата-аналарын,

туыстарын іздеуге және туған отбасына қайтару үшін 72 сағаттан астам емес (шұғыл мерзім);
- қысқа мерзімді орналастыру – баланың құқықтық мәртебесін айқындауға және отбасыға орналастыру үшін 6 айдан астам емес;
- ұзақ мерзімді орналастыру – бала кәмелетке толғанға дейін (баланы отбасына орналастыру мүмкін болмаған жағдайда).
«Кез келген бала үшін, қанша жаста болса да, жанында жақын ересек адам болуы өте маңызды. Тыңдай алатын, оның қажеттіліктерін сезінетін, сұраныстарына жауап беретін адам. Бүкіл әлемде балаларға арналған интернат мекемелерінен әлдеқашан бас тартқан, өйткені тек отбасы ғана отбасылық тәрбие тәжірибесін бере алатынын түсінген», - деп бөлісті «АНА ҮЙІ» ҚҚ атқарушы директоры Ажаркүл Қылышбаева.
Кәсіби ата-аналар үшін баланы тәрбиелеу негізгі

жұмыс нысанына айналады. Балаларды тәрбиелеуге беру шарт негізінде жүзеге асырылатын болады. Қабылдаушы ата-аналар өз еңбегіне төленетін ақымен қоса балалардың санына байланысты балалар күтімі үшін ақша алады. Кәсіби қабылдаушы отбасы болуға үміткерлер қорғаншылық органдарға өтініш береді, содан кейін психологиялық дайындықтан өтуі керек. Отбасы сертификат алғаннан кейін, кәсіби қабылдаушы отбасы болуға өтініш бере алады. Кәсіби ата-ана болуды негізгі жұмыс нысаны ретінде қарастыратындар үшін біз кәсіби қабылдаушы отбасы болуға үміткерлер үшін пилоттық жобаға қатысу алгоритмін дайындадық. Осы мәселе бойынша қосымша ақпарат алу үшін «АНА ҮЙІ» ҚҚ өңірлік директоры – Күнсулу Бөлекпаеваға, 8-7474-311-4096 телефонына хабарласуға болады.

Жүзінен жылулық ескен ана

Көпті көрген ана, «Алтын алқа иегері» - Оралхан Сарай анамыз 1950- жылы дүниеге келген. Бақытты балалық шақтары Монғолия жерінде өткен. 1974- жылы өмірлік жолдасын кезіктіріп Төлеубай атамызға тұрмысқа шығып, шаңырақ көтереді. Үйдің кенже баласына тұрмысқа шыққан анамыз үлкен қара шаңыраққа келіп, келіндік міндеттерін абыроймен атқара білген. Бүгінде сол еңбегінің жемісін көріп, біздің әулеттің қара шаңырағының түтінін сөндірмей, тұтатып отыр. Бейнетінің зейнетін көріп жүрген бақытты жар, аяулы ана, асыл әже. Жүзінен жылулық ескен мейірімді жан. Бірнеше мәрте төсбелгілермен марапатталған. Осы жылы Қазақстан Республикасының Конституциясы күніне орай «Алтын алқа иегері» атанды. Аудан әкімі Ерлан Қыздарбекұлының қолынан төсбелгіні алды. Алтын құрсақты ана бүгінгі таңда 8 баладан 20 немере сүйіп, қызығын қызықтауда. Ұлдарын ұяға, қыздарын қияға қондырып, зейнеткерліктің балдай бақытына кенелуде. Ұлдары мен келіндері, қыздары мен күйеу балалары аналарының тілін тауып, барлық жағдайын жасауда.

Сарай анамызбен сұхбаттасқанда өскелең ұрпаққа мынадай ақыл кеңес айтты: Адамның бақытты да ұзақ өмір сүруінің ең басты сыры – ешкімнің ала жібін аттамай, тура жолмен жүруінде деп білемін. Нанын адал еңбекпен тауып, өмір бойы адалдық пен адамгершілікті басты орынға қойған жөн. Бүгінде өмірімде көрген қиындықтарымның барлығы артта қалып, азаттықтың ақ таңында перзенттерім мен немерелерімнің ортасында бақытты да, баянды ғұмыр кешудемін.

Ардақты ана ақылшы бола білген шаңырақта, ажырамас бірлік бар екені сөзсіз. Перзенттерінің барлығы ана ақылы мен әке тәрбиесін көріп өсіп, бойларына қазақтық ұялағандары көрініп тұр. Оның бірден бір дәлелі Төлеубай атамыздың ұлттық өнерді жалғап, өз қолынан ұлттық бұйымдарды әзірлеуі болса керек. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі», - демекші ананың ақ сүтімен әкенің қанымен келген тәлім - тәрбиенің орыны ерекше екендігі анық. Берекесі мен бірлігі жарасқан біздің үлкен үйдің шаңырағы көпке өнеге бола білуі әке мен ананың салған дұрыс

жолында.

Өмірдің қиыны мен қуанышын бірге көріп, бірге бақытты ғұмыр кешіп жатқан Төлеубай атамыз бен Сарай анамыз бізге әрқашан үлгі.

Иә, өмірде ұзақ жасау үшін байлық та, басқа да қажет емес екен. Төлеубай атамыз бен Сарай анамыздың өмір өткелдерінен көкейге түйгеніміз – қолда бардың қадірін біліп, басындағы бағынды бағаласаң, жарқын күндердің есігі де айқара ашылатынын түсіндік. Жарты ғасырға жуық бір шаңырақ астында өмір сүріп жатқан бұл кісілердің өмірі баршамызға үлгі, сабақ. Алла тіл көзден сақтап, қажыр-қуаттары ортаймасын деген ақ тілегімізді білдіреміз. Сіздердей жандар барда біздің әулеттің қара шаңырағының есігі біз үшін әрдайым ашық екені сөзсіз. Марапатыңыз құтты болсын! - дей отырып дендеріңізге саулық, баянды ғұмыр тілейміз.

Балших Ақмарал

Продолжается подписка на районную газету «Алтын астық»!

Подписку на нашу газету вы можете оформить в любом отделении АО «Казпочта». Стоимость годовой подписки на издание составляет 2960 тенге, полугодовой – 1480 тенге. Периодичность выхода газеты – один раз в неделю по понедельникам.

Подписка на электронную версию газеты Вы можете оформить в бухгалтерии редакции. Вы будете получать выпуски газеты в формате PDF на свой адрес электронной почты в момент сдачи газеты в типографию. Стоимость полугодовой подписки на электронную версию газеты –1000 тенге.

Подписка полугодовая с получением газеты в редакции (ул. Победы,7) – 1300 тенге. Оформить этот вариант подписки Вы можете в бухгалтерии редакции.

Если Вы подписались на нашу газету, и она к Вам не пришла или пришли не все номера, то просим сообщить об этом факте в редакцию «Алтын астық» по телефону: 2-13-69.

Газета издается на государственном и русском языках. В нашей газете вы найдете для себя много интересного и полезного, будете в курсе новостей в районе, увидите материалы и фото себя и своих коллег!

Газета с любовью издается для всех, кто неравнодушен к жизни в нашем Егиндыкольском районе.

Срочное фото на документы, художественное фото

Печать фотографий с цифровых носителей, разработка и печать

пригласительных, открыток, визиток и другой продукции. Обращаться в редакцию газеты «Егіндікөл» по телефону 2 - 13-69, 8 778 1609183

Жолданымдардың сапалы қаралуының негізі

Мемлекет басшысының «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын енгізу қажеттігі атап өтілді. Комитет оны тиімді іске асыруға белсенді қатысты.

Аталған стратегиялық тапсырма Президенттің 2020 жылғы тамыздағы Жарлығымен бекітілген «Азаматтық қоғамды дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасында» өз көрінісін тапты. Тұжырымдаманың күтілетін нәтижесі ретінде «Халық үніне құлақ асатын Мемлекет» қағидаттарын – азаматтар мен мемлекеттік органдар арасында кері байланысты қалыптастыру үшін азаматтардың сындарлы сұраныстарына жедел әрі тиімді ден қою моделін енгізу болып табылады.

Осы ретте, Комитет Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігімен бірлесіп ел бойынша «e-Otinish» ақпараттық жүйесін іске қосты. Бұл жүйе өтініш берудің рәсімін едәуір жеңілдетті.

Мысалы, бұрын азаматтар өтініш беру үшін мемлекеттік органға келіп, өтінішті қағазға тапсырып, өтініштерін қарау барысын кеңсеге қоңырау шалу арқылы қадағалап отыруы керек еді, енді кез келген адам үйден шықпай-ақ интернеттің көмегімен мемлекеттік органдарға (аудандық, облыстық, республикалық маңызы бар) жүгіне алады.

Өтінішті жеткізу уақыты 2-3 күннен бірнеше минутқа дейін қысқарды. Бұрын мемлекеттік органға жүгіну үшін аудан орталықтарына немесе қалаларға баруға

мәжбүр болған ауыл тұрғындары жолға немесе пошта қызметтеріне қомақты қаражат жұмсайтын, енді бұл жүйенің арқасында уақытты ғана емес, сонымен бірге қаражатты да үнемдейді.

Сондай-ақ, «e-Otinish» жүйесінің көмегімен өтініштерді қарау процесінің ақпараттылығын және жауаптардың сапасын бағалау сервисін атап өтуге болады. Бұрын өтініш берушілер өз өтініштерін кеңседе және мемлекеттік органдардың Call-орталықтарында телефон арқылы өтініштердің қаралу барысын қадағалауға мәжбүр болды.

Енді жүйе немесе мобильді қосымша арқылы жолданатын өтініштердің мәртебесі туралы ақпарат пайдаланушының жеке кабинетіне, пошта операторлары арқылы жіберілетін өтініштер SMS-хабарламалар бойынша келіп түседі. Статистикалық мәліметтерге сәйкес 2023 жылғы сегіз айда мемлекеттік органдарға 1 млн. 822 мыңнан астам жолданым келіп түсті.

Көп жағдайда арызданушылар өтініш беру арқылы жүгінеді, олар 61%-дан астам (1 129 445), сұрау салулар – 11% (209 023) және 9%-дан астамы (161 118) хабарламалар.

Шағымдардың үлесі – 6% (103 663), ұсыныстар – 2,5% (43 837), үн қосулар – 0,4%-ды (7 061) құрайды.

Жолданымдардың негізгі бөлігі жер пайдалану мәселелеріне қатысты, олар – 122 мыңнан астам немесе 7%, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы шамамен 101 мың немесе 5,5%, салықтық әкімшілендіру – 93 мыңнан астам немесе 5,2%,

құрылыс – 58 мың немесе 3,2%, әлеуметтік қорғау – 51 мың немесе 2,8% және т.б. сұрақтарды қамтиды. Келіп түскен жолданымдардың 70%-дан астамы мәні бойынша қаралып, олар бойынша келесі шешімдер қабылданды:

– 663 376 әкімшілік акт қабылданды, оның ішінде қолайлы – 589 952, ауыртпалық салатын акт – 73 424;

– 105 941 әкімшілік рәсім тоқтатылды;

– 382 809-на жауап берілді.

Комитет азаматтардың өтініштерін есепке алу саласындағы уәкілетті орган болып табылады және келіп түскен өтініштерді қарау тәртібінің сақталуын бақылауды жүзеге асырады.

Бұдан басқа, қолда бар өкілеттіктер шеңберінде Комитет мемлекеттік органдарда өтініштерді тіркеу және қарау сатыларында азаматтардың құқықтарын қорғауды қамтамасыз етеді.

Мысалы, ағымдағы жылдың өткен кезеңінде бақылау-қадағалау іс-шараларының 6 мыңнан астам түрі өткізілді, 770-ке жуық түрлі бұзушылықтар анықталды, олар Комитеттің араласуынан кейін жойылды.

Комитет Мемлекет басшысының тапсырмаларына сәйкес құқық қорғау органдарының күнделікті қызметіне озық цифрлық технологияларды енгізу, бизнесті қорғау тетіктерін жетілдіру, мемлекеттік аппаратты дебиюрократизациялау жөніндегі жұмысты жалғасуда.

Мұрат Құсайынов

Бас прокуратураның Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті төрағасының орынбасары

<p>Редакцияның мекен-жайы: 020600 Ақмола облысы, Егіндікөл ауылы, Победа көшесі, 7. Тел/факс:2-1369, Электронды пошта: egindikolinfo@mail.ru</p>					
<p>Меншік иесі: «Егіндікөл info» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі</p>	<p>Директор-редактор Гурбанова Светлана Михайловна</p>	<p>Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны үшін жауапкершілік жарнама берушіге жүктеледі Жарнама берушілер жіберген қателіктер бойынша шағымдар жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде қабылданады Жарияланған материалдар редакцияның көзқарасына сәйкес болмауы мүмкін</p>	<p>Газет «Алтын астық» газетінің редакциясында дайындалды, терілді, жинақталды. Нұр-Сұлтан қаласы, Жұбанов көшесі 24/1 «Дунасарова А. Д.» ЖК басылып шықты</p>	<p>Мемлекеттік тілдегі материалдарға жауапты Балших Ақмарал Жинақтаушы оператор Алиева Анастасия</p>	<p>Тіркеу куәлігі №15838-Г 17.02.2016 ж. Қазақстан Республикасының Ақпарат министрлігі берген Таралымы 505 дана аптасына 1 рет дүйсенбі күндері шығарылады.</p>